

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ГОЛЯМА КАМАРА

**ДЕЛО ALLEN срещу ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО
(ALLEN v. THE UNITED KINGDOM)**

(Жалба № 25424/09)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

12 юли 2013 г.

Това решение е окончателно, но може да подлежи на редакционни промени.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

По делото Алън срещу Обединеното кралство

Европейският съд по правата на човека, заседаващ като Голяма камера, в състав:

Dean Spielmann, *председател*,

Josep Casadevall,

Guido Raimondi,

Ineta Ziemele,

Mark Villiger,

Isabelle Berro-Lefèvre,

Khanlar Hajiyev,

David Thór Björgvinsson,

Ján Šikuta,

George Nicolaou,

András Sajó,

Ledi Bianku,

Zdravka Kalaydjieva,

Vincent A. De Gaetano,

Paul Lemmens,

Paul Mahoney,

Krzysztof Wojtyczek – *съдии*,

и 'Бойл [Michael O'Boyle, *заместник-секретар*,

след разисквания в закрити заседания на 14 ноември 2012 г. и на 22 май 2013 г.,

постанови следното решение, прието на последно посочената дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Делото е образувано по жалба (№ 25424/09) срещу Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия, подадена в Съда по член 34 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от британска гражданка — г-жа Lorraine Allen („жалбоподателката“) на 29 април 2009 г.

2. Жалбоподателката, на която е предоставена правна помощ, е представлявана от Stephenson's, адвокатска кантора със седалище в Wigan. Правителството на Обединеното кралство („правителството“) е представлявано от своя агент, г-жа Y. Ahmed, Министерство на външните работи.

3. Жалбоподателката твърди на основание член 6, параграф 2 от Конвенцията, че приетото, след като е оправдана, решение да ѝ бъде отказано обезщетение за съдебна грешка нарушава правото ѝ да бъде считана за невинна до доказване на противното.

4. На 14 декември 2010 г. правителството е уведомено за жалбата. Взето е и решение за едновременно произнасяне по допустимостта на жалбата и по същество (член 29, § 1).

5. На 26 юни 2012 г. Камара на Четвърто отделение в състав L. Garlicki, D. Björgvinsson, N. Bratza, G. Nicolaou, L. Bianku, Z. Kalaydjieva, V. De Gaetano и T.L. Early, секретар на отделението, предоставя разглеждането на делото на Голямата камара, като никоя от страните не е възразила срещу това (член 30 от Конвенцията и Правило 72 от Правилника на Съда).

6. Членовете на Голямата камара са определени съгласно разпоредбите на член 26, §§ 4 и 5 от Конвенцията и Правило 24 от Правилника на Съда.

7. И Жалбоподателката, и правителството представят становища по допустимостта на жалбата и по същество.

8. Делото е разгледано на 14 ноември 2012 г. в открито съдебно заседание в сградата на Европейския съд по правата на човека [Human Rights Building], Страсбург (Правило 59, параграф 3).

Пред Съда се явиха:

а) *за правителството*

г-жа Y. AHMED,

г-н J. STRACHAN,

г-н C. GOULBOURN,

г-н G. BAIRD,

агент,

адвокат,

консултанти;

б) *за жалбоподателката*

г-н H. SOUTHEY QC,

адвокат.

Съдът изслуша доводите на г-н Strachan и г-н Southey и отговорите им по поставените от Съда въпроси.

ФАКТИТЕ

I. ФАКТИЧЕСКИ СЪСТАВ

9. Жалбоподателката е родена през 1969 г. и живее в Scarborough.

A. Наказателната присъда

10. На 7 септември 2000 г. жалбоподателката е осъдена от жури от съдебни заседатели на Кралския съд в Нотингам [Nottingham Crown

Court] за убийство по непредпазливост на четиримесечния ѝ син Патрик. Наложена ѝ е присъда три години лишаване от свобода.

11. По време на процеса са дадени показания от вещи медицински лица, които описват как претърпените от сина ѝ травми съответстват на раздрусване или блъскане. Присъдата се основава на приетата хипотеза относно „синдрома на раздрусаното бебе“ [shaken baby syndrome], известен също като „неслучайна травма на главата“ („НСТГ“) [non-accidental head injury (NAHI)], че констатираното наличие на съвкупността от три вида вътречерепни травми, а именно енцефалопатия, субдурални кръвоизливи и ретинални кръвоизливи, издава употреба на противозаконна сила или поне е силна улика за употребата ѝ. Всички тези травми са налице при смъртта на сина на жалбоподателката.

12. Непосредствено след процеса жалбоподателката не обжалва присъдата си.

В. Отмяна на присъдата

13. След извършено от властите преразглеждане на дела, които са се облегли на съдебномедицински експертизи, жалбоподателката подава молба за разрешение да обжалва извън установения срок, която е уважена. В основата си жалбата оспорва приетата хипотеза относно НСТГ на базата на нови медицински доказателства, според които съвкупността от трите вида травми би могла да се дължи на причина, различна от НСТГ.

14. На неизвестна дата жалбоподателката е освободена от затвора, след като е изтърпяла шестнадесет месеца от присъдата си.

15. В контекста на апелативното производство, Court of Appeal (Criminal Division) (CACD) [Апелативният съд (Наказателно отделение)] изслушва показанията на редица медицински експерти. На 21 юли 2005 г. съдът отменя присъдата на жалбоподателката като неправилна.

16. Що се отнася до ролята му в преразглеждането на доказателствата в апелативното производство, съдът отбелязва:

“70. ... [П]ри общи въпроси от това естество, когато е налице съществено различие между мненията на двама утвърдени медицински експерти, според нас в общия случай не е подходящо тези въпроси да се решават от Апелативния наказателен съд [Court of Criminal Appeal]. Основната задача на този съд ще бъде (каквато бе и нашата) да прецени надеждността на присъдата предвид описаната по-долу проверка при апелативни жалби, по които са представени нови доказателства. Това не означава, че подобни различия не могат да се разрешават в рамките на процеса. По време на процес, когато възникнат подобни въпроси, те следва да се решават в контекста на фактическия състав от съдебното жури (при наказателни дела) и съдията (при граждански дела) въз основа на всички налични доказателства по делото...”

17. Пристъпвайки към разглеждане на фактите по делото на жалбоподателката, съдът отново подчертава, че неговата задача е да реши дали присъдата е правилна. Той отбелязва също че тъй като делото е сравнително сложно, е важно да се извърши проверката, установена от лорд Bingham of Cornhill в решението по дело Pendleton (вж. точка 47 по-долу), а именно дали ако доказателствата са представени по време на процеса, обективно биха могли да окажат влияние върху осъдителното решение на съдебното жури по делото. По-нататък той отбелязва:

„143. ... [Д]оказателствата по време на процеса и доказателствата, приведени от Короната по тази апелативна жалба, силно уличават [жалбоподателката]. Тезата [на адвоката на Короната], че наличието на съвкупността от трите вида травми е установено и че всеки опит то да се оспори е спекулативен, е силна. Независимо от това, колкото и тежко уличена да е [жалбоподателката], имаме съмнения относно правилността на присъдата.“

18. Съдът преразглежда медицинските експертизи, представени от името на жалбоподателката и Короната, като отбелязва техните различия и приема, че:

„144. На първо място, за да се отхвърли апелативната жалба, би трябвало да се съгласим с настояването [на адвоката на Короната] да откажем да приемем [представената от името на жалбоподателката] експертиза на д-р Squier в нейната цялост...“

145. ... Далеч не твърдим, че приемаме експертизата на д-р Squier преимуществено пред тази на д-р Rorke-Adams [вещо лице на Короната]. Всъщност, предвид тежестта на доказателствата срещу нейните становища, имаме резерви относно възможността д-р Squier да е права. Независимо от това, предвид всички обстоятелства по делото, различията между експертизите са такива, които съдебното жури би трябвало да е преценило с оглед на всички доказателства по делото.

146. На второ място, макар констатираните в експертизите ретинални кръвоизливи да са силна улика за разтърсване, сами по себе си те не издават разтърсване. Ако субдуралните кръвоизливи са непотвърдени, констатираните ретинални кръвоизливи не могат да ги заместят, макар да отчитаме, че двата вида могат да се разглеждат заедно. Нерешен е и въпросът дали е възможно д-р Adams [вещо лице на жалбоподателката] правилно да смята, че фиксираните и разширени зеници, които вижда екипът за бърза помощ, е знак за мозъчен оток в този момент.

147. На трето място, въпреки че — както вече посочихме — силата, която е необходима за причиняването на съвкупността от трите вида травми, в повечето случаи е по-голяма, отколкото при обикновено грубо отнасяне, доказателствата сочат, че в редки случаи травмите не отговарят на използваната сила. Най-малкото е възможно в такива редки случаи (вероятно изключително редки) много малко сила да причини катастрофални травми.“

19. Като подчертава важността на клиничните доказателства в това дело, съдът по-нататък посочва:

„150. ... Накратко, [жалбоподателката] е описана като усърдна и грижовна майка. Тя повиква спешно д-р Varber късно вечерта, тъй като е разтревожена за Патрик. Д-р Varber описва състоянието ѝ в онзи момент като спокойно и овладяно. По време на делото твърдението на обвинението е, че в промеждутъка от момента, в който д-р Varber напуска къщата, до 2:30 ч. през нощта, когато [жалбоподателката] се обажда на службите за спешна помощ, тя най-вероятно много силно, противоправно е разтърсила Патрик. По наше мнение тази фактология, съчетана с липсата на констатирани натъртвания където и да било по главата, лицето или тялото, както и отсъствието на фрактури и всякакви други симптоми, освен съвкупността от трите вида травми, не може лесно да се съвмести с версията на Короната за противоправно физическо насилие, основаваща се на съвкупността от трите вида травми, която сама по себе си е хипотеза.“

20. Съдът решава:

„152. Както казахме, доказателствата и доводите на Короната са силни. Отчитаме, че призованите от името на [жалбоподателката] свидетели не са посочили убедителна за нас конкретна друга причина за травмите на Патрик. По настоящата апелативна жалба обаче съвкупността от трите вида травми е изолирано доказателство и по наша преценка клиничните доказателства сочат причина, различна от НСТГ. Тук самата съвкупност от трите вида травми може да бъде несигурна по вече изложените причини. Във всеки случай, въз основа на извършеното от нас разглеждане на доказателствата по тези апелативни жалби, наличието на съвкупността от трите вида травми само по себе си не може автоматично или задължително да издава НСТГ.

153. Основният въпрос в процеса е дали [жалбоподателката] е причинила смъртта на сина си Патрик чрез употреба на противоправна сила. Задаваме си въпроса дали разгледаните от нас нови доказателства по отношение на причината за смъртта и силата, необходима, за да бъде причинена съвкупността от трите вида травми, обективно биха могли да окажат влияние върху осъдителното решение на съдебното жури. По всички посочени причини нашето заключение е, че тези доказателства биха могли да окажат такова влияние. Съответно присъдата е неправилна и тази апелативна жалба трябва да бъде уважена. Присъдата ще бъде отменена.“

21. Не е разпоредено повторно разглеждане на делото.

В. Искът за обезщетение

1. Решението на министъра

22. След отмяната на присъдата жалбоподателката подава искане до министъра за обезщетение за съдебна грешка съгласно член 133 от Наказателно-процесуалния закон от 1988 г. („Закона от 1988 г.“ — вж. точки 49-53 по-долу).

23. С писмо от 31 май 2006 г. адвокатите на жалбоподателката са уведомени, че министърът не смята, че в нейния случай възниква право на обезщетение. В писмото се посочва:

„Министърът на вътрешните работи е на мнение, че Вашата клиентка не отговаря на законоустановените изисквания на член 133, алинея 1 от Закона, тъй

като разгледаните от Апелативния съд медицински доказателства не разкриват ново обстоятелство... Според Министъра на вътрешните работи тези нови медицински доказателства относно степента на силата, необходима, за да бъде причинена съвкупността от трите вида травми, не са ново или новооткрито обстоятелство; те по-скоро показват променящото се медицинско мнение относно силата, необходима за причиняване на съвкупност от три вида травми, и е правилно да се категоризират като нови фактически доказателства за известни през цялото време обстоятелства, а не като нови обстоятелства.“

2. Решението на Висшия съд [High Court]

24. Впоследствие жалбоподателката подава въззивна жалба за съдебен преглед, с която оспорва решението за отказ да ѝ се изплати обезщетение съгласно член 133 от Закона от 1988 г. Тя твърди, че отговаря на критериите за обезщетение, посочени в същия член.

25. Искът е отхвърлен от Висшия съд на 10 декември 2007 г. Съдията първо разглежда подхода на Апелативния съд (НО) при отмяната на присъдата на жалбоподателката, като прави следните заключения:

„21. ... (1) съдът е извършил проверката от делото Pendleton и не е решил сам сложните медицински въпроси, повдигнати от разгледаните от него доказателства; (2) обсегът на решението му се изчерпва с това, че разгледаните от него доказателства биха могли — ако бъдат приети от съдебното жури — да подтикнат същото да оправдае ищцата; (3) независимо от това заключение, съдът е сметнал, че доводите на Короната са сериозни. Според мен това заключение не е съвместимо с твърдението, че при решаването на нов процес въз основа на тези доказателства съдията по делото би бил задължен да укаже на съдебното жури да оправдае жалбоподателката; (4) материалите, разгледани от Апелативния съд, които водят до неговото решение, са сложно съчетание от факти и мнения.“

26. Съдията отбелязва, че Апелативният съд (НО) не разпорежда повторно разглеждане на делото, а счита, че това не е от съществено значение, тъй като жалбоподателката вече е изтърпяла присъдата си и едно повторно разглеждане е безсмислено и няма да отговаря на обществен интерес.

27. Пристъпвайки към разглеждане на иска на жалбоподателката за обезщетение, съдията посочва, че макар и двете страни да приемат, че тя е изтърпяла наказание в резултат на присъда, която впоследствие е отменена, останалите елементи от иска ѝ по член 133 са спорни. Понататък той отбелязва:

„29. Тълкуването на член 133 е разгледано от Камарата на лордовете [House of Lords] в дело R (по искане на Mullen) срещу Министъра на вътрешните работи [вж. точки 54-62 по-долу]. Известно е различието между мненията на лорд Бингам и лорд Стейн [Lord Steyn]. Обстоятелствата по делото са много различни от тези по настоящото дело и ratio decidendi (мотивите) за решението не съдействат при решаването на настоящия иск. Това основание е просто: тъй като мотивите за отмяна на присъдата на Mullen не са свързани с разследването или провеждането на процеса или са резултат от доказателствата, то той няма

право на обезщетение съгласно член 133. Забележителна характеристика на това дело е, че на никакъв етап той не твърди, че всъщност е невинен за престъплението, за което е осъден.“

28. Съдията приема, че основанието, на което министърът отказва обезщетение, разкрива твърде тясно схващане какво представлява ново или новооткрито обстоятелство. Той смята, че е изключително трудно да се разграничи медицинското мнение от фактите и че би било сериозна несправедливост спрямо ищец, ако искът му за обезщетение бъде отхвърлен само защото се основава на промяна в медицинското мнение и в клиничните констатации. Тази констатация обаче не е определяща при иска на жалбоподателката, тъй като не би имало смисъл той да бъде върнат на министъра за преразглеждане, ако той със сигурност би взел същото решение относно искането за обезщетение, макар и на друго основание.

29. Съдията отбелязва твърдението на адвоката на жалбоподателката, че не е необходимо тя да доказва, че е невинна по обвинението, за което е осъдена, както и признанието от негова страна, че не би могло да се спори пред Висшия съд, че ако това, което жалбоподателката може да докаже, се изчерпва с наличието на съмнение относно вината, което е могло или е следвало да накара съдебното жури да произнесе оправдателно решение, то искът за обезщетение трябва да бъде уважен. Съдията смята това признание за неизбежно и принципно правилно в светлината на съображенията на Главния съдия [Lord Chief Justice] в решението по дело *R (по искане на Clibery) c/y Министъра на вътрешните работи* [2007] EWHC 1855 Admin, които той цитира, както следва:

„41. ... Лорд Bingham [в решението по дело *R (Mullen)*]... разглежда две различни положения, всяко от които според него попада в обсега на описанието на „съдебна грешка“ в член 133 от Закона от 1988 г. Първото е когато нови обстоятелства покажат, че ищецът е невинен за престъплението, за което е осъден. При такива обстоятелства е възможно да се каже, че ако въпросните обстоятелства са били известни на съдебното жури, той *нямаше да е осъден*. Второто е когато в хода на производството са налице действия или бездействия, които *не е следвало* да настъпват и които дотолкова нарушават правото му на справедлив процес, че е възможно да се каже, че той е „погрешно осъден“. При такива обстоятелства е уместно да се каже, че ищецът *не е следвало* да бъде осъден.“

30. По-нататък съдията посочва:

„42. Г-н Southey [от името на жалбоподателката] не се е позовал пред мен на страсбургското учение относно презумпцията за невинност. Не вземам решение в тази връзка. Той запазва позицията си по този въпрос за друг етап. С тази уговорка, според мен се излиза извън законовата терминология, за да се опише случай, който съдебното жури е можело да стигне до различно решение, като се докаже „отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка“. Констатациите на лорд Bingham относно процесуалните грешки според мен нямат отношение към случаите на съдебна грешка въз основа на доказателства.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

При такива случаи е необходимо новото или новооткрито обстоятелство да доказва отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка. Това не е така, когато е установено единствено, че ако се е разполагало с новите доказателства, съдебното жури след получаване на подходящи указания би могло да стигне до друго решение.“

31. Освен това съдията отбелязва:

„44. Нека вземем за пример дело, по което обвиняемият не дава обяснения по време на разпитите или процеса и единствените доказателства срещу него са показанията на един-единствен свидетел и по което той е осъден въз основа на тези доказателства и на неговото мълчание като подкрепящо доказателство. Ако впоследствие бъде доказано, че показанията на единствения свидетел са напълно неверни, независимо дали поради порочни подбуди на свидетеля или просто по погрешка, поне може да се твърди, че в случая на този ищец има съдебна грешка, независимо че никога никога не е решавал и всъщност може би никога няма да узнае дали обвиняемият действително е виновен в деянието, за което му е повдигнато обвинение. Ищцата в настоящия случай обаче не може да се ползва на тази теза. Причината е, че — както показва изложението на фактите в медицинските експертизи, разгледани от Апелативния съд и от съдебното жури по делото — са налице силни доказателства срещу нея. Както изрично посочва Апелативният съд, или при приключването на случая от прокуратурата, или всъщност при оценката на всички доказателства, журито е следвало да се произнесе по този въпрос...“

32. Съдията решава:

„45. Както показват цитираните от мен откъси от решението на Апелативния съд [по дело *Clibery*], той се произнася единствено в смисъл, че новите доказателства създават възможността съдебното жури, отчитайки и представените в хода на процеса доказателства, с право да оправдае ищеца. Това далеч не се равностойно на доказване отвъд основателното съмнение, че в този случай е допусната съдебна грешка. Съответно, по тази проста причина, отхвърлям настоящия иск.“

3. Решението на Апелативния съд

33. Жалбоподателката обжалва. На 15 юли 2008 г. Апелативният съд (Гражданско отделение) отхвърля апелативната жалба. Съдия Hughes първо обобщава подхода на Апелативния съд (НО) при отмяната на присъдата на жалбоподателката. Той препраща към заключенията, изложени в решението на Апелативния съд (НО), а именно, че макар да продължава да има сериозни доказателства срещу жалбоподателката, съдът се съмнява в правилността на присъдата. Понататък той отбелязва:

„17. ... Решението относно правилността на дадена присъда в случай на поява на нови доказателства следва да се вземе от самия съд, като същността на това решение не е какво въздействие биха оказали новите доказателства върху мнението на съдебното жури; в трудни за решаване случаи обаче съдът може да приеме, че е полезно да провери предварителното си становище, като постави въпроса дали наличните вече доказателства обективно биха могли да повлияят на осъдителното решение на съдебното жури по делото. В настоящия случай е ясно, че Апелативният съд (НО) е възприел последния подход и за вземането на

решението си в съществена степен се е ослянал на възможното влияние на разгледаните от него медицински доказателства, в случай че съдебното жури бе разполагало с тях... [Б]ез никакво съмнение съдът е сметнал правилното тълкуване на клиничните доказателства по това дело за въпрос, който не е редно да реши сам, а такъв, който е могъл или е следвало да бъде решен от съдебното жури след като разгледа различаващите се становища на вещите лица. Възприемайки този подход, той е решил, че наличните вече доказателства биха могли *при разглеждане* от съдебното жури да доведат до различен резултат.“

34. Що се отнася до решението на Апелативен съд (НО) да не разпорежда повторно разглеждане на делото, съдията отбелязва:

„18. ... [К]ъм момента на апелативната жалба жалбоподателката е изтърпяла присъдата си и е минало много време. Разбираемо е, че при тези обстоятелства няма постъпило искане от Короната за преразглеждане на делото, каквото несъмнено щеше да бъде направено, ако присъдата бе отменена по тези причини скоро след процеса.“

35. Съдията разглежда значението на понятието „съдебна грешка“ и обобщава различията между подходите на лорд Bingham и лорд Steyn в делото *R (Mullen)*, както следва:

„21. ... Лорд Steyn смята... че в този контекст „съдебна грешка“ означава, че се признава невинността на обвиняемия. Лорд Bingham... не изразява категорично мнение по този въпрос, но дава да се разбере, че „се колебае дали да приеме“ това тълкуване. Лично той е готов да приеме, че „съдебната грешка“ в този контекст означава сериозни пропуски в съдебното производство, независимо дали невинността е доказана или не.“

36. Той обаче обяснява, че предвид единодушното становище на Камарата на лордовете, че искът на г-н Mullen е неоснователен, различните тълкувания на лорд Steyn Стейн и лорд Bingham строго погледнато не са необходими за вземането на решението.

37. Съдията отбелязва, че адвокатът на жалбоподателката приема, че невинността на жалбоподателката не е доказана отвъд основателното съмнение, или категорично, с решението на Апелативния съд (НО) да отмени присъдата. Ето защо той посочва, че ако тълкуването на лорд Steyn на член 133 от Закона от 1988 г. е правилно, искът на жалбоподателката е неоснователен. Жалбоподателката обаче поддържа, че следва да бъде възприет подходът на лорд Bingham и че при такова тълкуване искът ѝ е основателен, тъй като в нейния случай нещо в съдебното производство сериозно се е объркало. Като се връща на коментара на лорд Bingham в решението по дело *R (Mullen)*, съдията отбелязва:

„26. ... [О]чевидно е, че критичната характеристика на разширителното тълкуване на „съдебна грешка“, което [лорд Bingham] евентуално е бил готов да приеме, е, че „нещо сериозно се е объркало в... провеждането на процеса“...“

38. По-нататък съдията посочва:

„27. В настоящия случай нищо не се е объркало в провеждането на процеса — нито в сериозна, нито в друга степен. Ясно е, че като споменава „сбъркана

експертиза,“ лорд Бингам не може да е имал предвид показания, дадени съзнателно и основаващи се на солидни експертни познания по времето на процеса. Срещу представената по това дело експертиза може да се твърди най-много, че тя би могла да се нуждае от прецизиране с оглед на новите медицински изследвания и/или виждания. Във всеки случай не е доказано, че представените по време на процеса медицински доказателства са сбъркани, дори в този ограничен смисъл. Както показват цитираните от мен откъси от решението на Апелативния съд (НО), решението на този съд не стига по-далеч от констатацията, че е необходимо различията между медицинските становища да бъдат решени от съдебно жури. Пред съдебното жури в това дело не е представен и медицински консенсус, че съвкупността от трите вида травми издава противоправно умъртвяване. В медицинската експертиза, на която се позовава жалбоподателката, се признава, че тази съвкупност съответства на противоправно умъртвяване, но се оспорва, че тя непременно води до този извод. Апелативната жалба е уважена, тъй като през изминалите години са настъпили фактори, които придават повече правдоподобност на мнението, изразено от името на жалбоподателката и вече подкрепено от експертизата на д-р Squier, която не е изслушана от съдебното жури и която Апелативния съд (НО) не може изцяло да отхвърли, въпреки очевидните съмнения в нея.

28. По същите причини нямам никакви съмнения, че решението на Апелативния съд (НО) не започва да загатва, че не е необходимо жалбоподателката да се защитава, след като са се появили новите доказателства...”

39. По-нататък съдията разглежда положенията, при които несъгласието между различни експерти биха довели до заключението, че е неразумно или неправилно процесът да продължи. Той отбелязва, че няма основания да се смята, че когато експертите не са единодушни по заключенията, които могат да бъдат направени въз основа на травмите, делото следва да се прекрати и да не се разглежда от съдебното жури. Напротив, той смята, че разрешаването на тези противоречия, като се има предвид степента на доказване при наказателни дела, е важна част от функциите на едно съдебно жури. По тази причина той прави заключението:

„29. В настоящия случай нищо не сочи, че предвид новите доказателства не е необходимо разглеждане от съдебно жури. Нещо повече, ако съдът е имал предвид, че (вече) не е необходимо тя да се защитава, той би посочил това ясно. Напротив, многократно повтаряните негови изявления, че оценката на различаващи се медицински становища би била въпрос за решаване от съдебното жури, са в пълен разрез със заключението, че не е необходима защита при новото състояние на медицинските доказателства. По същия начин използването на въпроса от решението по дело Pendleton като проверка е в разрез с констатацията, че делото изобщо не е следвало да достигне до журито, ако новите доказателства са били известни.

30. При тези обстоятелства стигам до категоричния извод, че дори ако се възприеме поддържаното от лорд Bingham тълкуване на член 133, тази теза не е основателна...”

40. Макар че при конкретните обстоятелства не е било необходимо да се разрешават различията в тълкуването на член 133, направено от

лорд Bingham и лорд Steyn, независимо от това съдията изразява предпочитание към подхода на лорд Steyn, като отбелязва, наред с други неща:

„40 iii) Макар, разбира се, да съм съгласен, че Апелативният съд (НО) обикновено не разглежда въпроса за вината и невинността, а само правилността на присъдата, случаите, в които невинността на осъдения обвиняем действително е доказана отвъд основателното съмнение от ново или новооткрито обстоятелство, ще подлежат на установяване от този съд и решението, на практика във всеки случай, ще посочва ясно, че това е така... [С]поред мен действието на този член създава съществени затруднения, ако бъде възприета по-широката дефиниция [за съдебна грешка], тъй като така възниква необходимостта при всеки случай на присъда, отменена поради нови доказателства, да се поставя въпросът дали е изпълнен, доказано отвъд основателното съмнение, критерият за съдебна грешка по член 133 или просто има съмнения, достигащи степен, която прави присъдата ненадеждна. Ако обаче съдебна грешка означава установяването на невинност отвъд основателното съмнение, обикновено няма да има затруднения в съответните дела, както става ясно от решенията на Административния съд (НО).“

41. Що се отнася до твърденията на жалбоподателката въз основа на презумпцията за невинност, съдът се позовава на решенията на Съда по делата *Sekanina c/y Австрия*, 25 август 1993 г., серия А, № 266-А; *Rushiti c/y Австрия*, № 28389/95, 21 март 2000 г.; *Weixelbraun c/y Австрия*, № 33730/96, 20 декември 2001 г.; *O. c/y Норвегия*, № 29327/95, ЕСПЧ 2003-II; и *Hammern c/y Норвегия*, № 30287/96, 11 февруари 2003 г. Той установява, че те не водят до заключението, че жалбоподателката има право на обезщетение съгласно член 133, по следните причини:

„35. i) В никое от тези дела не се разглежда предвидената в МПГПП (Международния пакт за граждански и политически права) [ICCPR (International Covenant on Civil and Political Rights)] от 1966 г. (вж. точка 65 по-долу) схема за изплащане на обезщетения за категорично доказани съдебни грешки, за каквато се спори тук.

ii) Член 14 от МПГПП съпоставя в себе си разглежданата в настоящия случай разпоредба за обезщетение по член 14(6), и — в член 14(2) — разпоредба, идентична по смисъл с тази на член 6(2) от ЕКПЧ. С член 14(6) обаче той очевидно изисква нещо повече от отмяна на присъдата, преди да възникне правото на обезщетение, а именно с нови или новооткрити обстоятелства категорично да се докаже съдебна грешка. Според мен тези разпоредби не могат да съществуват съвместно в този смисъл, ако последицата от член 14(2) е, че за обезщетение не може да се изисква нищо повече от отмяна на присъдата въз основа на ново обстоятелство...

iii) Макар че МПГПП е договор, независим от Европейската конвенция, в Протокол 7 към ЕКПЧ, член 3, са включени разпоредби, идентични с тези на член 14(6). По същите причини е немислимо член 3 да има смисъла, залегнал в него, ако значението на член 6(2) от основната конвенция е, че обезщетението е задължително след отмяната на присъда въз основа на нови доказателства.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

iv) Както посочва лорд Steyn в решението по дело Mullen..., разликата между разглежданата в посоченото дело австрийска национална система и международната схема по член 3 от Протокол 7 е такава, към която Съдът в Страсбург внимателно насочва вниманието в решението си по дело Sekanina... в точка 25...

v) От делата срещу Австрия и Норвегия е очевидно, че границата между прилагането и неприлагането на член 6(2) в много случаи е крехка. По дело Sekanina Комисията... изрично посочва, че член 6(2) „естествено“ не е пречка след произнасяне на оправдателна присъда вследствие решаване на делото по същество да се прави позоваване на същите обстоятелства като основания за завеждане на граждански иск срещу обвиняемия, което би трябвало да е рутинна практика, включително при последващи дела за попечителство над деца. В решението по дело Org с/у Норвегия обаче... Съдът решава, че член 6(2) отнема възможността при дело за изнасилване след произнасяне на оправдателна присъда ищецът да получи обезщетение, независимо от различната доказателствена сила, присъща на гражданския иск; решението е основано върху начина, по който съдът се изразява при решаването на последния въпрос.

vi) Основата, върху която са взети решенията в делата срещу Австрия и Норвегия, е тясната връзка между решението за оправдаване по същество и решението относно обезщетението. В делата срещу Австрия решението за обезщетение е в компетентността на наказателния съд, макар че в обичайния случай то се взема от наказателен съд в различен състав известно време след произнасянето на оправдателната присъда, както може да бъде например при заповед за конфискация в Англия. Нещо повече, съдът подхожда частично с анализ на решението на съдебното жури по делото. В делата срещу Норвегия оправдателната присъда е произнесена от съдебен състав от съдии и съдебни заседатели, като същите съдии почти непосредствено след това разглеждат и въпроса за обезщетението...

vii) За разлика от горното положение, обезщетението в случай на поява на нови доказателства съгласно член 14(6) и член 133 не е свързано с оправдателна присъда вследствие решаване на делото по същество. То по-скоро следва да се изплати, когато не само присъдата е отменена, но е налице и допълнителният фактор съдебна грешка, чието допускане е доказано отвъд основателно съмнение или категорично.

viii) Без съмнение може да се каже... че схемата за обезщетение за съдебна грешка съгласно член 14, параграф 6 е напълно аналогична на обезщетението при оправдателна присъда съгласно норвежката схема, което съдът описва като процедура, целяща „да се установи дали държавата има финансово задължение да компенсира бремето, което е създала за... лицето, като е започнала производство срещу него“ (вж. Решение по дело O с/у Норвегия...). Това обаче повдига въпроса кога тази схема създава такова задължение. Ако член 6(2) следва да се прилага за искове по тук разглежданата схема, няма логична или справедлива причина да се прави разлика между лицата, чиито присъди са отменени на основание нови доказателства и тези, чиито присъди са отменени на други основания; всяко от тези лица следва да може да се ползва от презумпцията за невинност. В действителност няма очевидна причина да се прави разграничение между тези, които са осъдени, но присъдите им са отменени и тези, които са оправдани по време на процеса. Ясно е обаче, че член 14, параграф 6 не предвижда заплащане на обезщетение в обстоятелства, различни от ограничените случаи, които се посочват в него.

ix) В решението по дело Mullen лорд Steyn приема... че член 6, параграф 2 от ЕКПЧ не се прилага за специалните правила, създадени от член 14(6) от МПГПП. Решението на лорд Bingham е, че... делата срещу Австрия и Норвегия... не могат да са от полза на Mullen, тъй като неговата „оправдателна присъда“ не е свързана със съществуването на обвинението срещу него.“

42. Жалбоподателката иска разрешение да обжалва пред Камарата на лордовете. Получава отказ на 11 декември 2008 г.

II. РЕЛЕВАНТНО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

A. Отмяна на присъда

1. *Закон за обжалването по наказателни дела от 1968 г.*

43. Член 2, алинея 1 от Закона за обжалването по наказателни дела от 1968 г. (с измененията му) предвижда Апелативният съд:

„а) да допуска обжалване на присъда, ако е на мнение, че присъдата е неправилна; и

б) да отхвърля тези жалби във всички други случаи.“

44. Член 2, алинея 2 изисква съдът да отмени присъдата, в случай че допусне обжалване.

45. Член 2, алинея 3 предвижда:

„Освен в случаите на разпореждане за повторно разглеждане на делото срещу жалбоподателя съгласно член 7 по-долу, когато Апелативният съд постанови отмяна на присъда, неговото решение има силата на указание към провеляя процеса съд вместо осъдителна присъда да впише решение за постановяване на оправдателна присъда.“

46. Член 7, алинея 1 от Закона от 1968 г. предвижда, че когато Апелативният съд допусне обжалване на присъда и прецени, че е в интерес на справедливостта, той може да разпорежи повторно разглеждане на делото срещу жалбоподателя. Повторно разглеждане на делото може да не е подходящо, ако например обвиняемият вече е изтърпял наказанието си и няма да има никаква полза от повторно разглеждане на делото.

2. *Подход на съда към отмяната на присъди в случаи на нови доказателства*

47. В решението по дело *R c/y Pendleton* [2001] UKHL 66, Камарата на лордовете разглежда подхода, който следва да възприемат апелативните съдилища в дела, по които са представени нови доказателства. Лорд Bingham of Cornhill обяснява:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

„19. ... [В] решението по дело *Stafford* Камарата с право отхвърля твърдението на адвоката, че Апелативният съд е задал грешния въпрос като извършва проверка влиянието на новите доказателства върху своето мнение, а не влиянието, което биха оказали тези доказателства върху мнението на съдебното жури... Не съм убеден, че Камарата налага погрешен принцип в решението по дело *Stafford*, доколкото Апелативният съд съвсем ясно се съобразява, че въпросът, който трябва да разгледа, е дали присъдата е правилна, а не дали обвиняемият е виновен. Поддържаната от адвоката в делото *Stafford* проверка... обаче има двойно действие... На първо място тя напомня на Апелативния съд, че той не е и никога не бива да бъде основният орган, който да взема решенията. На второ място тя му напомня за неговото несъвършено и непълно разбиране на цялостните процеси, в резултат на които съдебното жури взема решение за осъдителна присъда. Апелативният съд може да оцени разгледаните от него нови доказателства, но освен в очевидни случаи, той е в неизгодно положение да се опитва да съотнесе тези нови доказателства към останалите доказателства, разгледани от съдебното жури. По тези причини обикновено е целесъобразно в трудни за решаване случаи Апелативният съд да провери предварителното си становище, като постави въпроса дали ако доказателствата бяха представени по време на процеса, те обективно биха могли да повлияят на осъдителното решение на съдебното жури по делото. Ако е възможно тези доказателства да окажат такова влияние, трябва да се приеме, че присъдата е неправилна.“

48. В по-късното дело *Dial и др. с/у Държавата Тринидад и Тобаго* [2005] UKPC 4 пред Личния кралски съвет Лорд Brown of Eaton-Under-Heeywood отбелязва:

„31. ... [З]аконът днес е ясно установен и може с прост език да се перифразира както следва: Когато при обжалване на наказателна присъда бъдат приведени нови доказателства, при неотменното условие Апелативният съд да е допуснал обжалването, той е този, който трябва да оцени значимостта на тези доказателства в контекста на останалите доказателства по делото. Ако съдът реши, че новите доказателства не повдигат основателни съмнения относно вината на обвиняемия, той отхвърля жалбата. Основният въпрос е за самия съд и не е какво влияние биха оказали новите доказателства върху мнението на съдебното жури. При горните съображения, ако съдът прецени, че случаят е труден за решаване, той може да реши, че е полезно да провери становището си, „като постави въпроса дали ако доказателствата са представени по време на процеса, те обективно са могли да повлияят на осъдителното решение на съдебното жури по делото“: Решение по дело *R c/y Pendleton*... Въпреки всичко ръководният принцип остава този, който е посочен... в решението по дело *Stafford*... и потвърден от Камарата в решението по дело *Pendleton*:

„Въпреки... че е възможно Апелативният съд и Камарата да сметнат това за удобен подход да се прецени какво би сторило съдебното жури, ако бе разгледало новите доказателства, изцяло тяхна е крайната отговорност да решат въпроса [дали присъдата е правилна].“

Б. Обезщетение за съдебна грешка

1. Наказателно-процесуален закон от 1988 г.

49. Член 133, алинея 1 от Наказателно-процесуалния закон от 1988 г. предвижда:

„(1) При спазване на точка 2 по-долу, когато лице е осъдено за престъпление и впоследствие присъдата му е отменена или лицето е помилвано на основание, че нови или новооткрити доказателства показват отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка, министърът следва да заплати обезщетение за съдебна грешка на лицето, изгърпяло наказание в резултат на присъдата... освен ако неразкриването на неизвестното обстоятелство изцяло или частично се дължи на осъденото лице.“

50. Въпросът дали е налице право на обезщетение съгласно член 133 се решава от министъра по молба на лицето.

51. Съгласно член 133, алинея 5, понятието „отменена“ следва да се тълкува като отнасящо се до присъда, отменена след — наред с други — апелативно обжалване извън установения срок или отнасяне на делото до Апелативния съд от Комисията по преразглеждане на наказателни дела.

52. Член 133, алинея 6 гласи, че дадено лице следва да изгърпи наказание в резултат на осъждане, когато му е постановена присъда за престъплението, за което е осъдено.

53. След приемането на Наказателно-процесуалния и имиграционен закон от 2008 г. в член 133 се добавят нови разпоредби, въвеждащи срок от две години за жалби и поясняващи отношението между „отмяната“ на присъда и възможността за повторно разглеждане на делото. Тези разпоредби влизат в сила на 1 декември 2008 г., т.е. след решението на Апелативния съд относно иска за обезщетение по настоящото дело (вж. точка 33 по-горе).

2. Съдебно тълкуване на „съдебна грешка“

а) Преди производството за обезщетение в случая на жалбоподателката

54. В решението по дело R (Mullen) с/у Министъра на вътрешните работи [2004] UKHL 18, Камарата на лордовете разглежда прилагането на член 133 от Закона от 1988 г. Процесът срещу г-н Mullen в Англия е бил възможен само защото британските власти са уредили депортирането му от Зимбабве при явно нарушение на местното и международното право. Това става ясно едва след осъждането, като неговата жалба до Апелативния съд, приблизително седем години по-късно, води до отмяна на присъдата му с мотива, че депортирането му е станало с помощта на злоупотреба с права, а именно груба злоупотреба с изпълнителна власт. Искът му за обезщетение съгласно член 133, или паралелно съществуващата по това време схема *ex gratia* (безвъзмездно), е отхвърлен от министъра. В последвалото производство за съдебен преглед Камарата на лордовете единодушно приема, че в случая член 133 не изисква изплащане на обезщетение за съдебна грешка. Има обаче различия между лорд Bingham и лорд Steyn относно правилното тълкуване на член 133.

55. По отношение на понятието „неправомерно осъждане“ лорд Bingham казва:

„4. ... Изразът „погрешни осъждания“ не е правно-технически термин и няма установено значение. С прости думи, смисълът на израза включва осъждането на лица, които са невинни за престъплението, за което са осъдени. Според мен обаче в разговорния език изразът се отнася и за тези, които — независимо дали са виновни или не — несъмнено не е трябвало да бъдат осъдени по делата срещу тях. Не е възможно, нито нужно, да се посочват множеството различни причини, по които може даден обвиняем да бъде осъден, въпреки че не е трябвало. Една от причините могат да са изфабрикувани доказателства или лъжесвидетелстване срещу него. Друга — позоваване на неправилна експертиза, за да се осигури осъждане. Трета възможност е укриване или затаяване на доказателства, които са в помощ на защитата. Възможно е да е оказана и злонамерена намеса върху журито от съдебни заседатели. Друга възможна причина е съдебна несправедливост или погрешни указания към съдебното жури. В подобни случаи е възможно, но по-често не е възможно, да се твърди, че обвиняемият е невинен, а е възможно да се каже, че е погрешно осъден. Общият фактор в такива случаи е, че нещо сериозно се е объркало в разследването на престъплението или провеждането на процеса, в резултат на което е осъдено лице, което не е трябвало да бъде осъдено.“

56. Макар че в случая на жалбоподателката както Висшият, така и Апелативният съд, очевидно приемат тази теза за съотносима към тълкуването на лорд Бингам за „съдебна грешка“ по член 133, следва да се отбележи, както обяснява лорд Норе в по-късно решение на Върховния съд по дело *Adams* (вж. точка 63 по-долу), че направените от лорд Bingham коментари не са насочени към този израз, а към фразата „погрешно осъждане,“ в контекста на действалата по онова време схема *ex gratia*.

57. Лорд Bingham отбелязва, че член 133 е въведен с цел привеждане в сила на задължението съгласно член 14(6) от МПГПП и уточнява, че целта на същия член 14 е да се осигури справедлив процес на обвиняемите и че той няма отношение към злоупотребите с изпълнителна власт, в резултат на които процесът е несправедлив. Понататък той отбелязва:

„8. ... Като отменя присъдата на г-н **Mullen**, Апелативният съд (НО) осъжда злоупотребата с изпълнителна власт, която довежда до неговото арестуване и отвлечане по единствения ефективен начин. Той обаче не установява грешки в съдебния процес. Именно за грешки в съдебния процес член 133 и член 14(6) задължават министъра да изплати обезщетение. На тези ограничени основания бих поддържал, че той не е длъжен да изплати обезщетение съгласно член 133.“

58. Той се колебае да приеме твърдението на министъра, че член 133, отразяващ член 14(6) от МПГПП, го задължава да изплати обезщетение единствено когато бъде доказано отвъд основателното съмнение, че обвиняем, който е окончателно оправдан при обстоятелства, отговарящи на законоустановените условия, е невинен за престъплението, за което е осъден. В светлината на заключението

му, че не се дължи обезщетение, не е необходимо обаче да се взема решение по този въпрос.

59. Лорд Steyn отбелязва, че член 133 е създаден по модела на член 14(6) от МПГПП, по същия начин както член 3 от Протокол № 7 към Конвенцията. Той разглежда няколко решения на този Съд, при които е констатирано нарушение на член 6(2) по отношение на производствата за обезщетение, по които жалбоподателите са оправдани по време на процеса, като прави заключението, че:

„41. ... Решенията нямат отношение към разглеждания тук въпрос. Взаимодействието между член 6(2) и член 3 от Протокол № 7 не е разгледано. Причината е, че в австрийското законодателство е предвидено по-широко право на обезщетение, отколкото в член 3 от Протокол № 7.“

60. След като стига до заключението, че юриспруденцията на този Съд не помага за тълкуването на член 133, лорд Steyn разглежда тълкуването на член 14(6) самостоятелно. Той отбелязва, че когато обвиняем е погрешно осъден и впоследствие присъдата му е отменена въз основа на жалба, подадена в обичайния срок, той няма право на обезщетение. По-нататък той посочва, че ако не е налице ново или новооткрито обстоятелство, а само констатация, че отхвърлянето на жалбата на по-ранен етап е неправилно, случаят е извън приложното поле на член 14(6). Ето защо той прави заключението, че няма всеобща цел да бъдат обезщетявани всички, които са погрешно осъдени; както и че основното право член 14(6) без съмнение е тясно ограничено. По-нататък той отбелязва:

„46. Изискването новото или новооткрито обстоятелство да показва категорично (или съгласно текста на член 133 — отвъд основателното съмнение), „че е допусната съдебна грешка,“ е важно. То изключва случаите, в които само се установява, че е възможно да е налице погрешно осъждане. По подобен начин се изключват случаите, в които само е вероятно да е налице погрешно осъждане. Тези две категории обхващат много голяма част от случаите, при които се допуска обжалване извън установения срок... Смятам, че тези съображения говорят срещу разширителното тълкуване на „съдебна грешка“, поддържано от г-н Mullen. Освен това те показват неправдоподобността на разширителното тълкуване...: то напълно ерозира последствието от доказателствата, които показват „категорично, че е допусната съдебна грешка“. Макар да приема, че в друг контекст „съдебна грешка“ може да има по-тясно или по-широко значение, единственият релевантен контекст сочи към тясно тълкуване, а именно случая, в който невинността е доказана.“

61. Така той стига до заключението:

„56. ... автономното значение на думите „съдебна грешка“ обхваща единствено „явни случаи на съдебна грешка в смисъл, че е налице потвърждение, че лицето категорично е невинно“, така, както е посочено в Обяснителния доклад [към Протокол № 7]. Това е международното значение, което парламентът приема с въвеждането на член 133 от Закона от 1988 г.“

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

62. Тъй като г-н Mullen не е невинен по обвинението, той няма право на обезщетение съгласно член 133.

б) След производството за обезщетение в случая на жалбоподателката

63. В решението по дело *R (Adams) с/у Министъра на правосъдието* [2011] UKSC 18, от Върховния съд, заседаващ в деветчленен състав от съдии, е поискано отново да разгледа значението на „съдебна грешка“ в член 133 от Закона от 1988 г. Съдиите изразяват различни становища относно правилното тълкуване на понятието. Съдиите изразяват различни становища относно правилното тълкуване на понятието.

III. РЕЛЕВАНТНИ МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ ДОКУМЕНТИ И ПРАКТИКА

A. Международен пакт за граждански и политически права от 1966 г.

64. Член 14, параграф 2 от МПГПП предвижда:

„Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се счита за невинно до доказване на вината му съгласно закона.“

65. Член 14, параграф 6 предвижда:

„Когато една влязла в сила присъда бъде впоследствие отменена или е последвало помилване въз основа на нови или новооткрити обстоятелства, които доказват, че е била допусната съдебна грешка, лицето, изтърпяло наказание в изпълнение на такава присъда, ще бъде обезщетено съгласно закона, освен ако се докаже, че неразкриването навреме на неизвестния факт се дължи изцяло или отчасти на самия него.“

66. Комитетът на ООН по правата на човека е разгледал действието на съответните членове на МПГПП. В решението по дело *W.J.H. срещу Нидерландия*, комуникация № 408/1990 [1992] UNHRC 25, в която се твърди нарушение на член 14(2) и (6) вследствие отказ за обезщетение след произнасяне на оправдателна присъда, Комитетът отбелязва, че член 14(2) се прилага само към наказателни производства, а не за производства за обезщетение. Той решава също, че условията по член 14(6) не са изпълнени.

67. В своя Общ коментар № 32 относно член 14, публикуван на 23 август 2007 г., Комитетът на ООН за правата на човека посочва по отношение на презумпцията за невинност:

„30. Съгласно член 14, параграф 2, всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има право да се счита за невинно до доказване на вината му съгласно закона. Презумпцията за невиновност, която е от основно значение за защитата правата на човека, налага на прокуратурата тежестта на доказването на

обвинението, гарантира, че не може да се презумира вина, докато обвинението не бъде доказано отвъд основателното съмнение, осигурява на обвиняемия тълкуване на съмнението в негова полза и изисква обвинените в престъпни деяния лица да се третират в съответствие с този принцип. Задължение на всички публични органи е да не предрешават изхода от процеса, напр. като се въздържат от публични изявления, потвърждаващи вината на обвиняемия. По правило обвиняемите не бива да бъдат държани с белезници или зад решетки по време на процеса или изобщо да бъдат представяни пред съда по начин, подсказващ, че е възможно те да са опасни престъпници. Медиите трябва да избягват новинарско отразяване, хвърлящо съмнение върху презумпцията за невинност. Освен това продължителността на задържането под стража преди процеса никога не бива да се приема като признак за вина и нейната степен. Отказът за освобождаване под гаранция или констатации за отговорност в гражданско производство не засягат презумпцията за невинност.“ (Бележките под линия са пропуснати.)

68. По отношение правото на обезщетение за съдебна грешка Комитетът посочва, доколкото е релевантно:

„53. Тази гаранция не важи, ако се докаже, че неразкриването на съществено обстоятелство своевременно изцяло или частично се дължи на обвиняемия; в тези случаи тежестта на доказване пада върху държавата. Освен това не се дължи обезщетение, ако присъдата бъде анулирана при обжалване, т.е. преди решението да стане окончателно, или при помилване, което е от хуманитарно или дискреционно естество или е мотивирано от съображения за равнопоставеност, без да се предполага, че е допусната съдебна грешка.“

Б. Член 3 от Протокол № 7 към Конвенцията

69. Член 3 от Протокол № 7 гласи:

„Когато влязла в сила присъда бъде впоследствие отменена или е последвало помилване въз основа на нови или новооткрити обстоятелства, които доказват, че е била допусната съдебна грешка, лицето, изтърпяло наказанието в изпълнение на такава присъда, се обезщетява съгласно закона или практиката на съответната държава, освен ако се докаже, че неразкриването навреме на неизвестния факт се дължи изцяло или отчасти на самия него.“

70. Обединеното кралство нито е подписало, нито се е присъединило към Протокол № 7.

71. Обяснителният доклад към Протокол № 7 е изготвен от Управителния комитет по правата на човека и е представен на Комитета на министрите на Съвета на Европа. Начало той пояснява, че самият доклад:

„... не съставлява документ, налагащ задължително тълкуване на текста на протокола, макар че е възможно такава естество да улесни разбирането на съдържащите се в него разпоредби.“

72. Що се отнася до член 3 от Протокол № 7, докладът посочва, наред с другото:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

„23. На второ място, този член се прилага само когато присъдата на лицето е отменена или то е помилвано на основание, че нови или новооткрити доказателства показват категорично, че е допусната съдебна грешка — т.е. сериозен пропуск в съдебния процес, който тежко уврежда осъденото лице. Ето защо съгласно този член няма изискване за изплащане на обезщетение, ако присъдата е отменена или лицето е помилвано на други основания...

...

25. Във всички случаи, в които са изпълнени тези предварителни условия, обезщетението е платимо „съгласно закона или практиката на съответната държава“. Това не означава, че обезщетение не се дължи, ако законът или практиката не предвиждат такова обезщетение, а че законът или практиката на съответната държава следва да предвиждат изплащане на обезщетение във всички случаи, в които се прилага този член. Смисълът е държавите да са задължени да обезщетяват лицата само в очевидни случаи на съдебна грешка в смисъл на признаване, че лицето категорично е невинно. Целта на този член не да дава право на обезщетение в случаи, в които не са изпълнени всички предварителни условия, например ако апелативен съд е отменил присъда, тъй като е открил обстоятелство, което повдига основателни съмнения относно вината на обвиняемия, но е пропуснато от съдията по делото.“

В. Законодателство и практика по отношение на производствата за обезщетение след прекратяване на производството или произнасяне на оправдателна присъда в държавите членки

73. Според информацията, с която разполага Съдът, няма единен подход в законодателството и практиката относно производствата за обезщетение след прекратяване на производството или произнасяне на оправдателна присъда в изследваните тридесет и шест държави членки. Някои държави прилагат повече от една схема, покриваща различните видове обезщетение.

74. Процедурите по предявяване на искове за обезщетение значително варират в изследваните държави. В десет от тях наличното производство за обезщетение очевидно е пряко свързано с наказателното производство, като трибуналет, произнесъл се по престъплението, е компетентен и по иска за обезщетение, когато в първоначалния процес е произнесена оправдателна присъда (Германия, Русия и Украйна) или присъдата е отменена след възобновяване на производството (Белгия, Франция, Германия, Гърция, Италия, Люксембург, Монако и Швейцария).

75. В тридесет държави производството за обезщетение е отделно от наказателното производство (Албания, Австрия, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Чешката република, Дания, Естония, Финландия, Франция, Унгария, Ирландия, Литва, Люксембург, Малта, Молдова, Монако, Черна гора, Норвегия, Полша, Румъния, Русия, Сърбия, Испания, Словакия, Словения, Швеция,

Бивша югославска република Македония, Турция и Украйна). В тези държави искът за обезщетение може да се предяви по административен ред до министри или длъжностни лица (в Австрия, Босна и Херцеговина, Хърватия, Чешката република, Дания, Естония, Финландия, Ирландия, Люксембург, Монако, Черна гора, Сърбия, Словакия, Словения и Испания и Бивша югославска република Македония), до граждански или административни съдилища (в Албания, България, Франция, Унгария, Литва, Молдова, Норвегия, Румъния, Русия, Швеция и Украйна); или до наказателни съдилища, пред съдии, различни от тези, разгледали първоначалното наказателно дело (в Полша и Турция). В почти всички изследвани държави има давност, която свързва предявяването на иск за обезщетение с приключването на наказателното производство. Изключение правят Ирландия и Малта.

76. Голямото мнозинство от изследваните държави прилагат схеми за обезщетение, много по-щедри от прилаганата в Обединеното кралство. В много от изследваните държави обезщетението в основата си е автоматично следствие от признаването на обвиняемия за невинен, отмяната на присъдата или прекратяването на производството (например в България, Хърватия, Чешката република, Дания, Финландия, Германия, Черна гора, Бивша югославска република Македония, Румъния, Турция и Украйна).

77. Практиката на договарящите държави относно обезщетението почти не е релевантна към тълкуването на „съдебна грешка“.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

78. Жалбоподателката се оплаква, че изложените мотиви за отказа да ѝ се присъди обезщетение след произнасянето на оправдателната ѝ присъда са в нарушение на презумпцията за невиновност. Тя се позовава на член 6 § 2 от Конвенцията, който гласи:

„Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.“

79. Правителството оспорва този довод.

A. Обхват на жалбата

80. Жалбоподателката приема, че отказът за обезщетение сам по себе си не повдига съмнение за нарушение на член 6 §2, тъй като не

съдържа нищо относно становището на държавата по отношение на нейната вина или невинност. Нейното оплакване е, че отказът на Висшия съд и Апелативния съд в нейния случай се основава на причини, които повдигат съмнения относно нейната невинност.

81. Правителството подчертава, че съгласно член 6 §2 не е налице всеобщо право на обезщетение след произнасяне на оправдателна присъда, само защото в резултат на постановяването на оправдателна присъда лицата се считат за невинни по повдигнатите срещу тях обвинения. Текстът на член 133 от Закона от 1988 г. не следва да се тълкува разширително въз основа на схващането, че би било добре обезщетението да се изплаща на възможно най-широка група оправдани лица.

82. Съдът отново подчертава, че член 6 § 2 не гарантира на лице, срещу което е повдигнато обвинение за престъпление, право на обезщетение за законно задържане при повторно задържане или за разноси, ако производството впоследствие бъде прекратено или приключи с постановяване на оправдателна присъда (вж, наред с много други източници, дело *Englert c/y Германия*, 25 август 1987 г., точка 36, серия А, № 123; цитираното по-горе дело *Sekanina*, точка 25; дело *Capeau c/y Белгия*, № 42914/98, точка 23, ЕСПЧ 2005-I; дело *Yassar Hussain c/y Обединеното кралство*, № 8866/04, точка 20, ЕСПЧ 2006-III; и дело *Tendam c/y Испания*, № 25720/05, точка 36, 13 юли 2010 г). По същия начин този член не гарантира на лице, оправдано за престъпление, право на каквото и да е обезщетение за съдебна грешка.

83. Въпросът, който трябва да реши Съдът, е не дали отказът за обезщетение сам по себе си е нарушение на правотона жалбоподателката да се счита за невинна. Съдът следва да разгледа жалбата от гледна точка на това дали отделното решение да се откаже обезщетение в случая на жалбоподателката, включително посочените мотиви и формулировки, са съвместими със залегналата в член 6 §2 презумпция за невиновност.

Б. Допустимост

1. Позиции на страните

а) Правителството

84. Според правителството, член 6 § 2 важи само за лицата, срещу които е повдигнато обвинение за престъпление. Дори при възприетото от Съда широко тълкуване на „наказателно производство“, правителството твърди, че обсъжданото в настоящия случай производство за обезщетение попада извън обсега на това тълкуване.

85. На първо място правителството отбелязва, че липсва практика на Съда, според която член 6 § 2 да важи за оценка на възможното

право на обезщетение по критериите, съдържащи се в член 3 от Протокол № 7. Всъщност правителството твърди, че в цитираното по-горе дело *Sekanina*, точка 25, Съдът определя, че член 6 § 2 не важи за такива производства. То поддържа, че този подход съответства на подхода на Комитета на ООН за правата на човека в решението по дело *W.J.H. c/y Нидерландия* (вж. точка 66 по-горе). Отказът за обезщетение поради неизпълнение на съответните критерии не може да бъде несъвместим с член 6 § 2; ако бъде установено друго, то би лишило от смисъл критериите и ограниченията по член 14(6) от МПГП и член 3 от Протокол № 7.

86. На второ място, макар правителството да приема, че за член 6 § 2 е установено, че важи за определени видове производства за обезщетение, според него това е така само когато има тясна връзка с предхождащото наказателно производство, от което произтича искът. Тук, напротив, решението относно обезщетението е разграничено и отделно от решението за отмяна на наказателната присъда, тъй като в общия случай то се взема от изпълнителната, а не от съдебната власт; то се взема по административен ред, а не в наказателно производство; то може да се основава на различни доказателства, неразгледани по време на самия съдебен процес; то е отдалечено във времето, тъй като искане за обезщетение може да се подава до две години след отмяната на присъдата; и то се изготвя и представя на жалбоподателя като конфиденциално. Макар преценката на това дали съдебната грешка е категорично доказана — така, както изисква член 133 от Закона от 1988 г. — да включва известно оценяване на доказателствата, първоначално довели до присъдата, този процес по никакъв начин не е в нарушение на презумпцията за невинност и не застрашава произнасянето на оправдателна присъда.

87. Ето защо правителството приканва Съда да реши, че презумпцията за невинност няма нищо общо с решенията, взети съгласно член 133 от Закона от 1988 г. и съответно да обяви жалбата за недопустима.

b) Жалбоподателката

88. Жалбоподателката изтъква, че има значителен брой решения на този Съд, според които член 6 § 2 се прилага, когато се преценява дали са изпълнени критериите за обезщетение след произнасянето на оправдателна присъда на лице (като се позовава, наред с други, на решенията по цитираните по-горе дела *Rushiti* и *Hammern* и по дело *Puig Panella c/y Испания*, № 1483/02, 25 април 2006 г.). Въпреки че по няколко дела, отнасящи се до граждански производства за обезщетение, Съдът постановява, че член 6 § 2 не се прилага, жалбоподателката подчертава, че в тези случаи от съдилищата се изисква да оценяват гражданската отговорност, докато член 133

изисква оценка въз основа на оправдателната присъда на лице и на това какво постановява оправдателната присъда по наказателната отговорност. Освен това, докато при гражданските производства целта е да се установи баланс на правата на трети лица, тук не може да се говори за подобен баланс, тъй като отговорността за изплащане на обезщетение е на държавата. Във всеки случай Съдът приема, че член 6 § 2 се прилага дори в случаи на граждански производства, когато те водят до поставяне на невинността на жалбоподателя под въпрос (цитиране на решението по дело *Orr c/y Норвегия*, № 31283/04, 15 май 2008 г.).

89. Жалбоподателката оспорва довода, че член 6 § 2 важи само когато е налице тясна връзка с наказателното производство. Тя посочва заключението на Съда в решението по дело *Šikić c/y Хърватия*, № 9143/08, точка 47, 15 юли 2010 г. и решението по дело *Vanjak c/y Хърватия*, № 29889/04, точка 41, 14 януари 2010 г., според което при прекратяване на наказателното производство презумпцията за невинност следва да се запази „при всички други производства от каквото и да е естество“. Тя изтъква, че това важи с още по-голяма сила в случаи на постановяване на оправдателна присъда, при които закрилата съгласно член 6, параграф 2 е още по-силна.

90. Жалбоподателката настоява, че във всеки случай присъждането на обезщетение съгласно член 133 очевидно е тясно свързано с наказателното производство, от което произтича отменената впоследствие присъда. От член 133 и от решението на Върховния съд по дело *R (Adams)* (вж. точка 63 по-горе) е очевидно, че основният въпрос в производствата за обезщетение е конкретната причина за отмяна на присъдата, както и че за вземане на решение относно обезщетението е необходимо вземащият това решение орган да проучи решението на Апелативния съд за отмяна на присъдата. Отказът за обезщетение с мотивите, посочени в решението по дело *R (Adams)*, повдига въпроси относно това дали държавата приема, че търсещото обезщетение лице действително е невинно. Това само по себе си е достатъчно, за да се приеме, че член 6, параграф 2 е приложим.

91. На последно място жалбоподателката изтъква, че не може да е правилно член 6 § 2 да не се прилага за схеми за обезщетение, установени съгласно член 14, параграф 6 от МПГП и член 3 от Протокол № 7, а да важи за всички други форми на обезщетение вследствие произнасяне на оправдателна присъда. Според нея няма логична причина да се прави такова разграничение.

2. Оценка на Съда

а) Общи принципи

(i) Въведение

92. Предметът и целта на Конвенцията, като инструмент за закрила на човешки същества, налагат нейните разпоредби да се тълкуват и прилагат така, че защитните ѝ механизми да бъдат ефективно прилагани на практика (вж., *наред с други*, делата *Soering c/у Обединеното кралство*, 7 юли 1989 г., точка 87, серия А № 161; *Al-Skeini и др. c/у Обединеното кралство* [ГК], № 55721/07, точка 162, ЕСПЧ 2011 г.). Съдът изрично посочва, че това се прилага и за правото, залегнало в член 6 § 2 (вж., например, дело *Allenet de Ribemont c/у Франция*, 10 февруари 1995 г., точка 35, серия А № 308; както и цитираното по-горе по дело *Saracau*, точка 21).

93. Член 6 § 2 гарантира правото „да се счита за невинно до доказване на вината в съответствие със закона“. Разглеждана като процесуална гаранция в контекста на самото наказателно производство, презумпцията за невиновност налага изисквания по отношение на — наред с други — тежестта на доказване (вж. делата *Barberà, Messegué и Jabardo c/у Испания*, 6 декември 1988 г., точка 77, серия А № 146; и *Telfner c/у Австрия*, № 33501/96, точка 15, 20 март 2001 г.); правните презумпции от фактическо и юридическо естество (вж. дела *Salabiaku c/у Франция*, 7 октомври 1988 г., точка 28, серия А № 141-А; и *Radio France и др. c/у Франция*, № 53984/00, точка 24, *ЕСНР 2004-II*); *освобождаването от задължение да свидетелстваш срещу себе си* (вж. дело *Saunders c/у Обединеното кралство*, 17 декември 1996 г., точка 68, Доклади по решения [Reports of Judgments and Decisions] 1996-VI; и дело *Heaney и McGuinness c/у Ирландия*, № 34720/97, точка 40, *ЕСПЧ 2000-XII*); публичността преди процеса (вж. дела *Akau c/у Турция (dec.)*, № 34501/97, 19 февруари 2002 г.; и *G.C.P. c/у Румъния*, № 20899/03, точка 46, 20 декември 2011 г.); и преждевременните изказвания от членове на съда по делото или на други длъжностни лица относно вината на обвиняемия (вж. дела *Allenet de Ribemont*, точки 35-36, цитирано по-горе; и *Nešťák c/у Словакия*, № 65559/01, точка 88, 27 февруари 2007 г.).

94. В съответствие с необходимостта гарантираното от член 6 § 2 право да бъде ефективно прилагано на практика обаче, презумпцията за невиновност има и друг аспект. Нейната обща цел в този втори аспект е да защитава лицата, които са оправдани по обвинение в престъпление или срещу които наказателното производство е прекратено от такова отношение на длъжностни лица и публични институции сякаш те в действителност са виновни за престъплението, в което са обвинени. В тези случаи презумпцията за невиновност вече

се задейства чрез прилагане по време на процеса на различни изисквания, присъщи на процесуалните гаранции, дадени от нея, за да не се допусне налагането на несправедлива наказателна присъда. Без закрила, гарантираща зачитане на произнесената оправдателна присъда или решението за прекратяване при всякакви други производства, има опасност предоставените от член 6 § 2 гаранции за справедлив процес да останат теоретични и илюзорни. Изложена на риск след приключването на наказателното производство е и репутацията на лицето, както и начинът, по който обществото възприема това лице. В известна степен закрилата съгласно член 6 § 2 би могла в това отношение да се припокрива със защитата по член 8 (вж. например дела *Zollman c/y Обединеното кралство* (dec.), № 62902/00, ECHR 2003-XII; и *Taliadorou и Stylianou/c/y Кипър*, № 39627/05 и № 39631/05, точки 27 и 56-59, 16 октомври 2008 г.).

(ii) *Приложимост на член 6, параграф 2*

95. Както изрично се посочва в самия текст на член 6 § 2, той се прилага, когато лицето е „обвинено в извършване на престъпление“. Съдът многократно е подчертавал, че това е автономно понятие и трябва да се тълкува в съответствие с установените в неговата практика три критерия, а именно класифицирането на производството по националното право, същността на производството и степента и тежестта на потенциалното наказание (вж., наред с много други източници относно понятието „обвинение в престъпление“ дела *Engel и др. c/y Нидерландия*, 8 юни 1976 г., точка 82, серия А № 22; и *Phillips c/y Обединеното кралство*, № 41087/98, точка 31, ЕСПЧ 2001-VII). За да се оцени каквото и да е оплакване по член 6 § 2, произтичащо от контекста на съдопроизводството, на първо място е необходимо да се определи дали в спорното производство се установява обвинение в престъпление по смисъла на практиката на Съда.

96. Когато обаче е застъпен вторият аспект на закрилата по член 6 § 2, който се проявява след приключване на наказателното производство, е очевидно, че прилагането на горната проверка не е подходяща. В тези случаи наказателното производство е приключено по необходимост и ако в хода на по-нататъшното съдопроизводство не възникне ново обвинение в престъпление по автономния смисъл на Конвенцията и бъде предявена претенция по член 6 § 2, тя трябва да бъде предявена на други основания.

97. Страните не твърдят, че предявеният от жалбоподателката иск за обезщетение произтича от „обвинение в престъпление“, по автономния смисъл на Конвенцията. Ето защо в настоящия случай е застъпен вторият аспект на закрилата по член 6 § 2 и съответно Съдът ще изследва начина, по който е подходил към приложимостта на член 6 § 2 в по-късни производства по такива случаи.

98. В миналото Съдът е призоваван да разглежда прилагането на член 6 § 2 по съдебни решения, взети след приключване на наказателното производство чрез прекратяване или произнасяне на оправдателна присъда, в производства относно следното, наред с други:

а) задължение на бивш обвиняем да покрие съдебни разноси и разноси на обвинението (вж. дела *Minelli c/y Швейцария*, 25 март 1983 г., точки 30-32, серия А № 62; и *McHugo c/y Швейцария* (dec.), № 55705/00, 12 май 2005 г.);

б) искане на бивш обвиняем за обезщетение за задържане при повторно задържане или други притеснения, причинени от наказателното производство (вж. дела *Englert*, параграф 35, цитирано по-горе; *Nölkenbockhoff c/y Германия*, 25 август 1987 г., точка 35, серия А № 123; *Sekanina*, точка 22, цитирано по-горе; *Rushiti*, точка 27, цитирано по-горе; *Mulaj и Sallahi c/y Австрия* (dec.) № 48886/99, 27 юни 2002 г.; *О.*, точки 33-38, цитирано по-горе; *Hammern*, точки 41-46, цитирано по-горе; *Vaars c/y Нидерландия*, № 44320/98, точка 21, 28 октомври 2003 г.; *Sarcaus c/y Белгия* (dec.), № 42914/98, 6 април 2004 г.; *Del Latte c/y Нидерландия*, № 44760/98, точка 30, 9 ноември 2004 г.; *A.L. c/y Германия*, № 72758/01, точки 31-33, 28 април 2005 г.; *Puig Panella*, точка 50, цитирано по-горе; *Tendam*, точки 31 и 36, цитирано по-горе; *Vok c/y Нидерландия*, № 45482/06, точки 37-48, 18 януари 2011 г.; *Lorenzetti c/y Италия*, № 32075/09, точка 43, 10 април 2012 г.);

в) искане на бивш обвиняем за възстановяване на разноските по защитата му (вж. дела *Lutz c/y Германия*, 25 август 1987 г., точки 56-57, серия А № 123; *Leutscher c/y Нидерландия*, 26 март 1996 г., точка 29, Доклади 1996-II; *Yassar Hussain*, точка 19, цитирано по-горе; и *Ashendon и Jones c/y Обединеното кралство*, № 35730/07 и № 4285/08, точки 42 и 49, 15 декември 2011 г.);

г) искане на бивш обвиняем за обезщетение за вреди, причинени от противозаконно или неправомерно разследване или наказателно преследване (вж. дела *Panteleyenko c/y Украйна*, № 11901/02, точка 67, 29 юни 2006 г.; и *Grabchuk c/y Украйна*, № 8599/02, точка 42, 21 септември 2006 г.);

д) налагането на гражданска отговорност за изплащане обезщетение на жертвата (вж. дела *Ringvold c/y Норвегия*, № 34964/97, точка 36, ЕСПЧ 2003-II; *У.* *c/y Норвегия*, № 56568/00, точка 39, ЕCHR 2003-II; *Orr*, точки 47-49, цитирано по-горе; *Erkol c/y Турция*, № 50172/06, точки 33 и 37, 19 април 2011 г.; *Vulakh и др. c/y Русия*, № 33468/03, точка 32, 10 януари 2012 г.; Решение по дело *Diacenco срещу Румъния*, № 124/04, точка 55, 7 февруари 2012 г.; *Lagardère c/y Франция*, № 18851/07, точки 73 и 76, 12 април 2012 г.; и *Constantin Florea c/y Румъния*, № 21534/05, точки 50 и 52, 19 юни 2012 г.);

f) отхвърлянето на граждански искиове, предявени от жалбоподателя срещу застрахователи (вж. дела *Lundkvist c/y Швеция* (dec.), № 48518/99, ECHR 2003-XI; и *Reeves c/y Норвегия* (dec.), № 4248/02, 8 юли 2004 г.);

g) потвърждаване на разпореждане за попечителство на дете след решение на прокуратурата да не повдига обвинения срещу родителя за насилие на дете (вж. дело *O.L. c/y Финландия* (dec.), № 61110/00, 5 юли 2005 г.);

h) въпроси, свързани с дисциплинарни наказания или уволнения (вж. дела *Moulet c/y Франция* (dec.), № 27521/04, 13 септември 2007 г.; *Taliadorou u Stylianou*, точка 25, цитирано по-горе; *Šikić*, точки 42-47, цитирано по-горе; и *Çelik (Bozkurt) c/y Турция*, № 34388/05, точка 34, 12 април 2011 г.); и

i) отнемане на правото на жалбоподателя на социално жилищно настаняване (вж. дело *Vassilios Stavropoulos c/y Гърция*, № 35522/04, точки 28-32, 27 септември 2007 г.).

99. В редица от тези дела Съдът се произнася в полза на прилагането на член 6 § 2. Обяснявайки защо член 6 § 2 е приложим въпреки отсъствието на висящо обвинение в престъпление в група от три по-ранни дела, Съдът посочва, че произнасянето в полза на правото на жалбоподателите да им бъдат възстановени разноските и изплатено обезщетение е „следствие от и необходимо съпътстващо обстоятелство към“ или „пряко последствие от“ приключването на наказателното производство (вж. дела *Englert*, точка 35 цитирано по-горе; *Nölkenbockhoff*, точка 35, цитирано по-горе; и *Lutz*, точка 56, цитирано по-горе). По подобен начин в по-късна поредица от дела Съдът прави заключението, че австрийското законодателство и практика „свързват двата въпроса — наказателната отговорност на обвиняемия и правото на обезщетение — до такава степен, че решението по втория от тези въпроси може да се смята за следствие от, а в известна степен — и съпътстващо обстоятелство към решението по първия, в резултат на което член 6 § 2 е приложим към производствата за обезщетение (вж. дела *Sekanina*, точка 22, цитирано по-горе; *Rushiti*, точка 27, цитирано по-горе; и *Weixelbraun*, точка 24, цитирано по-горе).

100. Развивайки това схващане в следващи дела, Съдът решава, че исковите на жалбоподателите за обезщетение „не само следват наказателното производство във времето, но и са обвързани с това производство по закон и на практика, по отношение както на компетентността, така и на предмета“, което създава връзка между двата вида производство и в резултат на това член 6 § 2 е приложим (вж. дела *O.*, точка 38, цитирано по-горе; и *Hammern*, точка 46, цитирано по-горе).

101. В случаи, отнасящи се до правото на жертвата на обезщетение от жалбоподателя, който преди това е обявен за невинен по обвинението в престъпление, Съдът решава, че когато решението за гражданско обезщетение съдържа констатация, вменяваща наказателна отговорност, това създава връзка между двете производства, която ангажира член 6 § 2 по отношение иска за обезщетение (вж. дела *Ringvold*, точка 38, цитирано по-горе; *Y.*, точка 42, цитирано по-горе; и *Orr*, точка 49, цитирано по-горе).

102. В по-скорошната си практика Съдът застъпва становището, че след прекратяване на наказателното производство презумпцията за невинност налага липсата на осъдителна присъда на лицето за престъпление да бъде запазена и във всички други видове производства (вж. дела *Vanjak*, точка 41, цитирано по-горе; и *Šikić*, точка 47, цитирано по-горе). Той посочва също така, че диспозитивът на решението за постановяване на оправдателна присъда трябва да се зачита от всички органи, които пряко или косвено се позовават на наказателната отговорност на лицето (вж. дела *Vassilios Stavropoulos*, точка 39, цитирано по-горе; *Tendam*, точка 37, цитирано по-горе; и *Lorenzetti*, точка 46, цитирано по-горе).

(iii) *Заключение*

103. Настоящият случай се отнася до прилагането на презумпцията за невинност в съдопроизводството след отмяната от Апелативния съд (НО) на присъдата на жалбоподателката, довела до оправдателна присъда. Предвид разгледаните по-горе цели на член 6 § 2 (вж. точки 92-94) и подходът, който става ясен от прегледа на съдебната практика на Съда, последният формулира принципа на презумпцията за невинност в този контекст по следния начин: презумпцията за невинност означава, че когато е повдигнато обвинение в престъпление и наказателното производство приключва с произнасяне на оправдателна присъда, лицето, срещу което се води наказателното производство, е невинно от гледна точка на закона и трябва да се третира по начин, съответстващ на тази невинност. Следователно действието на презумпцията за невинност се запазва и след приключването на наказателното производство, за да се гарантира, че доколкото не е доказано никакво обвинение, невинността на въпросното лице се зачита. Това първостепенно съображение е в основата на подхода на Съда към приложимостта на член 6 § 2 в тези случаи.

104. Когато въпросът за приложимостта на член 6 § 2 възникне в контекста на последващо производство, жалбоподателят трябва да докаже наличието на посочената по-горе връзка между приключеното наказателно производство и последващото производство. Такава връзка е вероятно да бъде налице, когато например последващото

производство налага проучване на резултата от протеклото преди това наказателно производство и, по-специално, когато то задължава съда да анализира решението по наказателното дело; да преразгледа или прецени доказателствата по наказателното дело; да оцени участието на жалбоподателя в някои или всички обстоятелства, довели до повдигането на обвинението в престъпление; или да заеме становище относно продължилите да съществуват индикации за евентуална вина на жалбоподателя.

105. Предвид естеството на очертаната по-горе гаранция съгласно член 6 § 2, обстоятелството, че член 133 от Закона от 1988 г. е въведен с цел изпълнение задълженията на държавата ответник по член 14(6) от МПГПП и че текстът му е почти идентичен с този на последния член и на член 3 от Протокол № 7, е лишено от твърдяното от правителството последствие, че изключва спорните производства за обезщетение от приложното поле на член 6 § 2. Двата члена се отнасят до изцяло различни аспекти на наказателния процес; нищо не в член 3 от Протокол № 7 не навежда, че той има за цел да разпростира върху конкретна ситуация общи гаранции, сходни с тези, съдържащи се в член 6 § 2 (вж. за сравнение дело *Maouia c/y Франция* [GC], № 39652/98, точки 36-37, ЕСПЧ 2000 X). Всъщност член 7 от Протокол № 7 уточнява, че материалноправните норми на протокола следва да се считат за допълнителни текстове на Конвенцията, както и че „всичко разпоредби на Конвенцията следва да се прилагат съответно“. Следователно не може да се твърди, че член 3 от Протокол № 7 съставлява форма на *lex specialis*, изключваща прилагането на член 6 § 2.

b) Прилагане на общите принципи към обстоятелствата по делото

106. Тъй като жалбоподателката преди това е обвинена в престъплението убийство по непредпазливост, презумпцията за невиновност се прилага за това престъпление от момента на повдигане на обвинението. Макар че предоставената от тази презумпция защита се прекратява с произнасянето на осъдителната присъда, която не е обжалвана непосредствено след това, нейното действие се възобновява с произнасянето впоследствие на оправдателната присъда с решението на Апелативния съд (НО) (вж. точка 45 по-горе).

107. Следователно задачата на Съда на този етап от неговия анализ е да прецени дали е налице връзка между приключеното наказателно производство и процедурата за обезщетение, предвид изложените по-горе релевантни съображения (вж. точка 104 по-горе). В това отношение Съдът обръща внимание, че производствата по член 133 от Закона от 1988 г. изискват да е налице отмяна на постановена осъдителна присъда. Именно последващата отмяна на присъдата е това, което задейства правото да се иска обезщетение за съдебна

грешка. Освен това, за да определят дали са изпълнени кумулативните критерии по член 133, при производство по съдебен преглед министърът и съдилищата са длъжни да се съобразят с постановеното от Апелативния съд (НО) решение. Само чрез проучване на това решение те могат да определят дали отмяната на осъдителната присъда, довела до постановяване на оправдателна присъда в случая на жалбоподателката, се основава на нови доказателства и дали това означава, че е допусната съдебна грешка.

108. Ето защо Съдът е убеден, че жалбоподателката доказва наличието на необходимата връзка между наказателното производство и последващото производство за обезщетение. Следователно член 6 § 2 е приложим в контекста на производството по член 133 от Закона от 1988 г., за да се гарантира, че в последното производство жалбоподателката е третирана по начин, съответстващ на нейната невинност. По тези причини жалбата не може да бъде отхвърлена по член 35 § 3 (а) от Конвенцията на основание несъвместимост *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията.

109. Освен това Съдът не намира жалбата за явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 (а) или за недопустима на друго основание. Съответно Съдът отхвърля възражението на правителството за недопустимост и обявява жалбата за допустима.

С. По същество

1. Позиции на страните

а) Жалбоподателката

110. Нейното оплакване е, че отказът на Висшия съд и Апелативния съд в нейния случай се основава на причини, които повдигат съмнения относно нейната невинност. По-специално тя подчертава констатацията на Висшия съд, че все още са налице „сериозни доказателства срещу“ нея (вж. точка 31 по-горе); позоваването от Апелативния съд на обстоятелството, че новите доказателства „*биха могли* при разглеждане от журито от съдебни заседатели да доведат до различен резултат“ (вж. точка 33 по-горе); коментара, че Апелативният съд няма „никакви съмнения, че [решението на Апелативния съд (НО)] не съдържа изводи, че не е необходимо... да се защитава“ (вж. точка 38 по-горе); и констатацията на Апелативния съд, че „нищо не сочи, че предвид новите доказателства няма да е необходимо разглеждане от съдебно жури“ (вж. точка 39 по-горе). Тези коментари трябва да се разглеждат с оглед на общото положение по отношение правото на обезщетение. Решението на Апелативния съд очевидно навежда на извода, че тя потенциално може да получи осъдителна присъда, ако отново бъде изправена пред съд.

111. Жалбоподателката изтъква, че изискването едно лице да докаже своята невинност се приема за нарушение на член 6 § 2 в редица съдебни решения (препращайки към цитираните по-горе решения по делата *Capeau*, *Puig Panella* и *Tendam*). Тя твърди, че ако държавата налага изискване да се установи невиновност, преди да възникне задължение за обезщетение, то неизбежно констатацията, че обезщетение не е дължимо, означава, че държавата поставя под въпрос невинността на лицето.

112. На последно място жалбоподателката се позовава на практиката на Съда, според която дори самото изразяване на съмнения относно невинността е несъвместимо с член 6 § 2, ако е произнесена оправдателна присъда (позовавайки се на цитираните по-горе решения по делата *Sekanina*, *Rushiti* и *Diacenco*). Жалбоподателката поддържа, че нейната оправдателна присъда е произнесена въз основа на разглеждане по същество, тъй като при отмяната на присъдата ѝ Апелативният съд (НО) приема, че фактическите обстоятелства и доказателствата, на които се основава присъдата, са под съмнение.

113. В заключение тя посочва, че в производството за обезщетение в нейния случай съдилищата поставят нейната невинност под съмнение и призовава Съда да се произнесе, че има нарушение на член 6 §2.

б) Правителството

114. Правителството оспорва наличието на нарушение на член 6 § 2 в настоящия случай. Според него член 133 от Закона от 1988 г. не нарушава презумпцията за невинност, тъй като не поставя под съмнение правотата на оправдателната присъда или правото на жалбоподателката да бъде считана за невинна. Делата, на които се позовава жалбоподателката, като цитираното по-горе дело *Rushiti*, не могат да се тълкуват като обосноваващи крайното тълкуване на член 6 § 2, че щом лицето е оправдано, то трябва винаги да бъде третирано като категорично невинно за всякакви цели. Правителството изтъква, че това няма да е съвместимо с член 3 от Протокол № 7 и с практиката на Съда относно съвместимостта на гражданските производства, произтичащи от същите обстоятелства, с член 6 § 2 (препращайки към дело *Y.*, цитирано по-горе).

115. Правителството поддържа, че в предишни дела, свързани с производства за обезщетение, включително цитираните от жалбоподателката, Съдът се занимава с начина, по който решението за отказ на обезщетение не оставя съмнения, че то се основава на презумпция за вина; използваните формулировки надхвърлят обикновените подозрения или предположения. В общия случай и при конкретния отказ на жалбоподателката, тъкмо напротив, не е налице подобен проблем с отказа за обезщетение съгласно член 133 от Закона

от 1988 г. Отказът за обезщетение ще попада в приложното поле на член 6 § 2, при условие че от използваната фразеология става ясно, че на жалбоподателката не може да се вмени никаква вина (препратка към дело *A.L.*, цитирано по-горе).

116. На последно място, правителството препраща към практиката на Съда относно действието на презумпцията за невинност в контекста на гражданските и дисциплинарните производства (цитирайки делата *Šikić, Vanjak u Bok*, всичките цитирани по-горе). Според него това потвърждава, че Съдът възприема гъвкав подход към приложното поле на презумпцията за невинност извън наказателното производство и съзнава необходимостта да се гарантира ефективното функциониране на гражданските и дисциплинарните производства.

117. В заключение правителството посочва, че нищо в националните съдебни решения не подрива и не хвърля съмнение върху оправдателната присъда на жалбоподателката. Следователно в настоящия случай няма нарушение на член 6 § 2.

2. Оценка на Съда

118. Съдът обръща внимание, че настоящият случай не засяга съответствието на установената съгласно член 133 от Закона от 1988 г. схема за обезщетяване с член 3 от Протокол № 7 — протокол, който държавата ответник не е ратифицирала (вж. точка 70 по-горе). Ето защо не следва този Съд да преценява дали този член е спазен; не е негова задача да оценява и тълкуването от страна на държавата ответник на фигуриращия в същия член израз „съдебна грешка“, освен доколкото може да се каже, че неговото тълкуване е несъвместимо със залегналата в член 6 § 2 презумпция за невинност.

119. Както е обяснено по-горе, след като бъде установено наличието на връзка между двата вида производства, Съдът трябва да определи дали предвид всички обстоятелства по делото е спазена презумпцията за невинност. Ето защо е целесъобразно първо да се припомни подходът на Съда при разглеждането по същество на предходни съпоставими случаи.

а) Подход на Съда в предходни съпоставими случаи

120. В по-ранното дело *Minelli*, цитирано по-горе, което се отнася до разпореждане жалбоподателят да заплати разноските на обвинението след прекратяване на наказателното производство, Съдът отстоява следния приложим принцип:

„37. Според Съда презумпцията за невинност ще бъде нарушена, ако съдебно решение относно обвиняемия отразява становището, че е виновен, без преди това вината му да е доказана съгласно закона, особено ако е нямал възможността да упражни правата си на защита. Това може да е така дори при

отсъствието на формална констатация; достатъчно е да са налице мотиви, внушаващи, че съдът смята обвиняемия за виновен.“

121. В първите разгледани от него дела по жалби относно бивш обвиняем за обезщетение или за възстановяване на разносните по защитата, Съдът отстоява принципа, залегнал в решението по дело *Minelli*, като обяснява, че решение, с което след прекратяване на производството се отказва обезщетение за задържане до повторно задържане и възстановяване на направените по необходимост разходи и разноси на обвиняемия, може да повдигне съмнение за нарушение на член 6 §2, ако подкрепящата мотивировка, неотделима от диспозитивните разпоредби, по същество съставлява определяне на обвиняемия като виновен, без преди това вината му да е доказана съгласно закона и по-специално без да е имал възможността да упражни правата си на защита (вж. делата *Englert*, точка 37, цитирано по-горе; *Nölkenbockhoff*, точка 37, цитирано по-горе; и *Lutz*, точка 60, цитирано по-горе). И трите дела се отнасят за предходно наказателно производство, приключило с прекратяване, а не с оправдателна присъда. Като не констатира нарушение на член 6 §2, Съдът пояснява, че националните съдилища описват „положение на подозрение“ и че техните решения не съдържат никакви констатации за наличието на вина.

122. В по-късното решение по дело *Sekanina* Съдът разграничава случаите на прекратено наказателно производство от тези, в които окончателно е постановено решение за оправдателна присъда, като пояснява, че изразяването на подозрения относно невинността на обвиняемия е възможно, доколкото наказателното производство не е приключено с решение относно обвинението по същество; след окончателно произнасяне на оправдателна присъда обаче вече не е приемливо да се прави позоваване на такива подозрения (цитирано по-горе, точка 30). Следователно принципът от решението по дело *Sekanina* очевидно има за цел да ограничи установения в решението по дело *Minelli* принцип до случаите, в които наказателното производство е прекратено. Практиката показва, че в тези последно посочени дела принципът от решението по дело *Minelli* неотменно е цитиран като приложимия общ принцип (вж. делата *Leutscher*, точка 29, цитирано по-горе; *Mulaj u Sallahi*, цитирано по-горе; *Baars*, точки 26-27, цитирано по-горе; *Capeau*, точка 22, цитирано по-горе; *A.L.*, точка 31, цитирано по-горе; *Panteleyenko*, точка 67, цитирано по-горе; и *Grabchuk*, точка 42, цитирано по-горе). Направеното по дело *Sekanina* разграничение между случаите на прекратяване и на постановяване на оправдателна присъда е отстоявано в повечето от случаите, отнасящи се до оправдателни присъди, разглеждани след делото *Sekanina* (вж. например дела *Rushiti*, точка 31, цитирано по-горе; *Lamanna c/y Австрия*, № 28923/95, точка 38, 10 юли 2001 г.; *Weixelbraun*, 25,

цитирано по-горе; *O.*, точка 39, цитирано по-горе; *Hammern*, точка 47, цитирано по-горе; *Yassar Hussain*, точки 19 и 23, цитирано по-горе; *Tendam*, точки 36-41, цитирано по-горе; *Ashendon u Jones*, точки 42 и 49, цитирано по-горе; и *Lorenzetti*, точки 44-47, цитирано по-горе; срвн. обаче различаващите се дела *Del Latte u Bok*, и двете цитирани по-горе).

123. По дела, в които жертвите са предявили граждански искиове за обезщетение, независимо дали наказателното производство е приключило с прекратяване или произнасяне на оправдателна присъда, Съдът подчертава, че макар реабилитирането от наказателна отговорност да трябва да се зачита в гражданските производства за обезщетение, то не следва да е пречка за установяването на гражданска отговорност за изплащане на обезщетение, произтичаща от същите обстоятелства, въз основа на не толкова стриктна тежест на доказването. Ако обаче решението на националния съд относно обезщетението съдържа констатация, вменяващо наказателна отговорност на ответника, това може да повдигне съмнение за нарушение в обсега на член 6 §2 от Конвенцията (вж. дела *Ringvold*, точка 38, цитирано по-горе; *Y.*, точки 41-42, цитирано по-горе; *Orr*, точки 49 и 51, цитирано по-горе; и *Diacenco*, точки 59-60, цитирано по-горе). Този подход е следван също и по дела, отнасящи се до граждански искиове, предявени от оправдани жалбоподатели срещу застрахователи (вж. дела *Lundkvist* и *Reeves*, цитирани по-горе).

124. По дела относно дисциплинарни производства Съдът приема, че член 6 §2 не е автоматично нарушен, когато жалбоподателят е признат за виновен в дисциплинарно нарушение въз основа на същите обстоятелства като при предишно обвинение в престъпление, което не е довело до осъдителна присъда. Той подчертава, че дисциплинарните органи имат правомощията и възможността самостоятелно да установяват обстоятелствата по случаите, с които са сезирани и че съставните елементи на престъпленията и на дисциплинарните нарушения не са идентични (вж. дела *Vanjak*, точки 69-72, цитирано по-горе; и *Šikić*, точки 54-56, цитирано по-горе).

125. От горния анализ на практиката на Съда по член 6 §2 става ясно, че няма единен подход към установяването на обстоятелствата, при които този член е нарушен в контекста на производство, следващо приключване на наказателно производство. Видно от съществуващата практика на Съда, голямо значение имат естеството и контекстът на производството, в което е взето поставеното под съмнение решение.

126. Във всеки случай, независимо от приложения подход, използваната от взелия решението орган формулировка е от критично значение за оценката на съвместимостта на решението и мотивите му с член 6 § 2 (вж., например, дела *Y.*, точки 43-46, цитирано по-горе; *O.*, точки 39-40, цитирано по-горе; *Hammern*, точки 47-48, цитирано по-

горе; Vaars, точки 29-31, цитирано по-горе; Reeves, цитирано по-горе; Panteleyenko, точка 70, цитирано по-горе; Grabchuk, точка 45, цитирано по-горе; и Konstas с/у Гърция, № 53466/07, точка 34, 24 май 2011 г.). Следователно, когато националният съд поддържа, че „очевидно е вероятно“ жалбоподателят да е „извършил престъпленията... в които е обвинен“, Съдът приема, че той прекрачва границите на гражданската юрисдикция, с което хвърля съмнение върху правотата на оправдателната присъда (вж. дело Y., точка 46, цитирано по-горе; вж. също дела Ogr, точка 51, цитирано по-горе; и *Diacenco*, точка 64, цитирано по-горе). По подобен начин, когато националният съд посочва, че материалите по наказателното дело съдържат достатъчно доказателства, за да се установи, че е извършено престъпление, се констатира, че използваната формулировка нарушава презумпцията за невинност (вж. дело Panteleyenko, точка 70, цитирано по-горе).

Нарушение на член 6 § 2 се констатира в случаите, когато решението на Съда изрично се позовава на неразсейване на подозрението за вина в престъпление (вж. например дела Sekanina, точки 29-30, цитирано по-горе; и Rushiti, точки 30-31, цитирано по-горе).

Когато обаче се вземат предвид естеството и контекстът на конкретното производство, е възможно дори употребата на неуместна формулировка да не е от решаващо значение (вж. точка 125 по-горе). Практиката на Съда съдържа някои примери за случаи, в които не е установено нарушение на член 6 § 2, въпреки че използваните от националните органи и съдилища формулировки търпят критика (вж. дела Reeves, цитирано по-горе; и A.L., точки 38-39, цитирано по-горе).

б) Зачитане правото на жалбоподателката да бъде смятана за невинна в настоящия случай

127. От значение за цялостния контекст на настоящия случай е, че присъдата на жалбоподателката е отменена от Апелативния съд (НО) с мотива, че тя е „неправилна“, тъй като новите доказателства биха могли да окажат влияние за решението на съдебното жури, ако се е разполагало с тях по време на процеса (вж. точка 20 по-горе). Самият Апелативен съд (НО) не оценява всички доказателства с оглед на новите доказателства, за да реши дали е установена вина отвъд основателното съмнение. Не е разпоредено повторно разглеждане на делото, тъй като към момента на отмяна на присъдата жалбоподателката вече е изтърпяла наказанието си на лишаване от свобода (вж. точки 21, 26 и 43 по-горе). Съгласно член 2, алинея 3 от Закона за обжалването при наказателни дела от 1968 г., отмяната на присъдата на жалбоподателката води до вписване на решение за постановяване на оправдателна присъда (вж. точка 45 по-горе). Според Съда обаче оправдателната присъда на жалбоподателката не е

същинска оправдателна присъда „вследствие от решаване на делото по същество“ (вж. за сравнение и в противен смисъл делата *Sekanina* и *Rushiti*, при които оправдателната присъда е произнесена въз основа на принципа, че всяко основателно съмнение следва да се разглежда в полза на обвиняемия). В този смисъл може да се смята, че макар формално да представлява оправдаване, преустановяването на наказателното производство срещу жалбоподателката съдържа повече признаци, характерни за дела, при които наказателното производство е прекратено (вж., например, дела *Englert*, *Nölkenbockhoff*, *Lutz*, *Mulaj* и *Sallahi*, всички цитирани по-горе; *Roatis* c/y *Австрия* (dec.), № 61903/00, 27 юни 2002 г.; и *Fellner* c/y *Австрия* (dec.), № 64077/00, 10 октомври 2002 г.).

128. Важно е да се обърне внимание и на обстоятелството, че член 133 от Закона от 1988 г. изисква да бъдат изпълнени конкретни критерии, преди да възникне каквото и да е право на обезщетение. Накратко, тези критерии са, че ищцата преди това да е осъдена; че в резултат на това тя изтърпява наказание; че е допуснато обжалване след давностния срок; и че мотивите за допускането на апелативна жалба са, че ново обстоятелство доказва отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка. Критериите отразяват — с незначителни езикови промени — разпоредбите на член 3 от Протокол № 7 към Конвенцията, който трябва да може да се тълкува по начин, съвместим с член 6 § 2. Съответно Съдът е убеден, че нищо в самите тези критерии не поставя под въпрос невинността на оправдано лице, както и че самото законодателство не изисква оценка на вината на жалбоподателя за престъпление.

129. Съдът обръща внимание и че възможността за обезщетение след произнасянето на оправдателна присъда в държавата ответник е значително ограничена от критериите на член 133. Очевидно е, че произнасянето на оправдателна присъда в хода на апелативно производство в установения срок няма да породи право на обезщетение съгласно член 133. По подобен начин произнасянето на оправдателна присъда при обжалване вследствие неправилни указания към съдебното жури или допускане на несправедливи доказателства няма да отговаря на критериите по член 133 от Закона от 1988 г. Следва националните съдилища да тълкуват законодателството с цел изпълнение волята на законодателя, като при това тълкуване те имат право да направят заключението, че за да се установи наличието на „съдебна грешка“, е необходимо нещо повече от произнасяне на оправдателна присъда, като винаги се спазва условието те да не поставят под въпрос невинността на жалбоподателя. Ето защо Съдът не се интересува от различните тълкувания, дадени на това понятие от съдиите в Камарата на лордовете в решението по дело *Mullen* и — след решението на Апелативния съд по настоящото дело — от съдиите във

Върховния съд в решението по дело *Adams*. Това, което е необходимо да оцени Съдът, е дали, предвид естеството на задачата, която националните съдилища са длъжни да изпълняват, както и в контекста на решението за отмяна присъдата на жалбоподателката (вж. точка 127 по-горе), използваните от тях формулировки са съвместими с презумпцията за невинност, гарантирана от член 6 § 2.

130. Що се отнася до естеството на задачата на съдилищата, е очевидно, че за да се прецени дали са изпълнени критериите по член 133, е необходимо националните съдилища да препращат към решението на Апелативния съд (НО) за отмяна на присъдата, за да установят причините за произнасянето на оправдателна присъда и степента, в която може да се твърди, че ново обстоятелство доказва отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка. Доколкото това е така, контекстът на производството задължава Висшия съд и впоследствие Апелативния съд да оценят решението на Апелативния съд (НО) с оглед на критериите по член 133.

131. По отношение решението на Висшия съд, Съдът обръща внимание, че съдията анализира констатациите на Апелативния съд (НО) и смята, че те не са „съвместим[и] с твърдението, че при решаването на нов процес... съдията по делото ще бъде задължен да укаже на съдебното жури да оправдае ищцата“ (вж. точка 25 по-горе). След като проучва предишни случаи, с които са сезирани съдилищата по въпроса за обезщетението по член 133, той счита, че се излиза извън формулировката на член 133, ако случай, в който съдебно жури би могло да стигне до различно заключение, се опише като показващ отвъд основателното съмнение, че е допусната съдебна грешка (вж. точка 30 по-горе). В случая на жалбоподателката, разгледаните от Апелативния съд (НО) и съдебното жури по делото медицински доказателства сочат, че има „сериозни доказателства“ срещу жалбоподателката и въпросът следва да се реши от съдебно жури (вж. точка 31 по-горе). Той прави заключението, че Апелативният съд (НО) се произнася единствено в смисъл, че новите доказателства „създават възможността“ съдебно жури, отчитайки и представените по време на процеса доказателства, „с право да оправдае“ жалбоподателката. Това далеч не доказва отвъд основателното съмнение, че в случая е допусната съдебна грешка в (вж. точка 32 по-горе).

132. Апелативният съд от своя страна също първо се позовава на решението за отмяна на присъдата. Той обяснява, че Апелативният съд (НО) решава, че наличните вече доказателства „биха могли при разглеждане от съдебно жури да доведат до различен резултат“ (вж. точка 33 по-горе). По-нататък той посочва, че решението на Апелативния съд (НО) „не започва да поставя под съмнение“, че не е необходимо жалбоподателката да се защитава, както и че „нищо не

сочи“, че предвид новите доказателства не е необходимо разглеждане от жури от съдебни заседатели (вж. точки 38-39 по-горе).

133. Действително, като обсъждат дали обстоятелствата в случая на жалбоподателката попадат в значението на „съдебна грешка“, както Висшият съд, така и Апелативният съд, се позовават на противоположното тълкуване на този израз, дадено от лорд Bingham и лорд Steyn в Камарата на лордовете в решението по дело R (*Mullen*). Тъй като лорд Стейн изказва мнението, че съдебна грешка е допусната единствено ако невинността е установена отвъд основателното съмнение, неизбежно се стига до известно обсъждане на въпроса за невинността и степента, до която решението на Апелативния съд (НО) за отмяна на присъда в общия случай демонстрира невинност. В тази връзка се препраща към Обяснителния доклад към Протокол № 7, в който се разяснява, че целта на член 3 от този протокол е да задължи държавите да предоставят обезщетение само когато е признато, че лицето „категорично е невинно“ (вж. точка 72 по-горе). Напълно разбираемо е, че когато се опитват да установят значението на неопределено законодателно понятие като „съдебна грешка“, произтичащо от разпоредби на международни документи — в случая член 14(6) от МПГПП и член 3 от Протокол № 7 — националните съдилища трябва да се позовават на международната съдебна практика по отношение на тези разпоредби и историята на изготвянето им, която отразява разбирането на изготвилите ги. Самият Обяснителен доклад обаче предвижда, че макар целта му да е улеснено разбиране на съдържащите се в Протокола разпоредби, той не съставлява задължително тълкуване на текста (вж. точка 71 по-горе). Споменаването в него на необходимостта да се докаже невинност трябва вече да се смята като заместено от междувременно възникналата практика на Съда по член 6 § 2. Най-важно е обаче, че решенията на Висшия съд и Апелативния съд не налагат жалбоподателката да отговори на условията на проверката на лорд Steyn чрез доказване на невинността ѝ. Висшият съд по-специално подчертава, че обстоятелствата по дело R (*Mullen*) са много различни от тези в случая на жалбоподателката и че *ratio decidendi* (основанията за решението) по дело R (*Mullen*) не спомагат при решаването на нейния случай (вж. точка 27 по-горе).

134. Съдът не смята, че може да се твърди, че използваните от националните съдилища формулировки, разглеждани в контекста на задачата им, дискредитират оправдателната присъда на жалбоподателката или имат като последствие третирането ѝ по начин, несъвместим с нейната невинност. Както ги задължава член 133, съдилищата сами се насочват към необходимостта да се установи дали е допусната „съдебна грешка“. В анализа си дали е възникнала „съдебна грешка“, съдилищата не коментират дали въз основа на

доказателствата във вида им по време на обжалването жалбоподателката е следвало или е било вероятно да получи оправдателна или осъдителна присъда. По същия начин те не обсъждат дали доказателствата са показателни за вината или невинността на жалбоподателката. Те просто потвърждават заключенията на Апелативния съд (НО), самият който се занимава с историческия въпрос дали ако новите доказателства са били налични преди или по време на процеса, те все пак биха довели до необходимостта жалбоподателката да се защитава. Те неизменно повтарят, че ако е разпоредено повторно разглеждане на делото, то е следвало съдебно жури от съдебни заседатели да оцени новите доказателства (вж. точки 31, 33 и 38-39 по-горе).

135. В тази връзка Съдът подчертава, че съгласно наказателно-процесуалното право в Англия, при наказателен процес по обвинителен акт следва жури от съдебни заседатели да оцени доказателствата на обвинението и да определи вината на обвиняемия. Ролята на Апелативния съд (НО) в случая на жалбоподателката е да реши дали присъдата ѝ е „неправилна“ по смисъла на член 2, алинея 1, буква а) от Закона от 1968 г. (вж. точка 43 по-горе), а не да замени журито от съдебни заседатели при вземането на решение дали въз основа на наличните вече доказателства вината на жалбоподателката е установена отвъд основателното съмнение. Решението да не се разпорежда повторно разглеждане на делото в случая на жалбоподателката ѝ спестява напрежението и безпокойството от подлагането ѝ на нов наказателен процес. Тя не твърди, че е трябвало да се проведе повторно разглеждане на делото. Както Висшият, така и Апелативният съд многократно препращат към решението на Апелативния съд (НО), за да определят дали е допусната съдебна грешка, а не се опитват да направят свои автономни изводи относно изхода от делото. Те не поставят под въпрос заключението на Апелативния съд (НО), че присъдата е ненадеждна; нито изказват предположението, че Апелативният съд (НО) е допуснал грешка при оценката на представените му доказателства. Те приемат за абсолютна истина констатациите на Апелативния съд (НО) и препращат към тях, без каквито и да са промени или преоценка, за да решат дали са изпълнени критериите по член 133.

136. Ето защо Съдът е убеден, че решенията на Висшия съд и Апелативния съд в случая на жалбоподателката не показват незачитане на презумпцията за невиновност, с която тя се ползва по отношение на обвинението в престъплението убийство по непредпазливост, за което тя е оправдана. Съответно не е допуснато нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията.

ВЪЗ ОСНОВА НА ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Решава*, че няма нарушение на член 6 §2 от Конвенцията.

Изготвено на английски и на френски език и обявено в публично заседание в сградата на Европейския съд по правата на човека [Human Rights Building], Страсбург, на 12 юли 2013 г., съгласно правило 77, параграфи 2 и 3 от Правилника на Съда.

Майкъл О'Бойл,
заместник-секретар

Дийн Спилман,
председател

Съгласно член 45 §2 от Конвенцията и правило 74 §2 от Правилника на Съда, към настоящото решение се прилага следното отделно становище на съдия De Gaetano.

D.S.
M.O'V.

ОТДЕЛНО СТАНОВИЩЕ НА СЪДИЯ DE GAETANO

1. Споделям, че в този случай не е налице нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията. Решението обаче остава отворен въпрос — който може би е най-важен от гледна точка на един национален съд — какви формулировки може и какви не може да се използват в граждански производства за обезщетение, произтичащи от същите обстоятелства, които са довели до наказателно преследване или разследване.

2. В решението по дело *Ashendon и Jones с/у Обединеното кралство* (№ 35730/07 и № 4285/08, 15 декември 2011 г.) изразявам надеждата, че Съдът някога ще направи преценка на член 6 § 2, особено с оглед на затрудненията, които създава нашата съдебна практика за националните съдилища при решаването на производства след произнасянето на оправдателна присъда. Конкретно по настоящото дело обаче е избрана просто компилация от дела (точка 98(е)) и общи констатации, съдържащи се в точки 101, 102 и 123.

3. Твърдението, че всичко зависи от това дали „решението на националния съд относно обезщетението съдържа изявление, вмениящо наказателна отговорност на ответника“ (точка 123) — което на практика означава, че „всичко зависи от това какво казваш и как го каваш“ — представлява просто игра с думите и е напълно безполезно. Това е все едно да се каже, че „това дали мотивите [посочени в решението по гражданското дело,] повдигат съмнение за нарушение на член 6 § 2, трябва да се разглеждат в контекста на производството като цяло, както и специалните му характеристики“ (дело *Reeves с/у Норвегия* (dec.) № 4248/02, 8 юли 2004 г.).

4. В действителност в повечето производства за гражданско обезщетение след произнасяне на оправдателна присъда в наказателно производство (или дори когато изобщо не е проведено наказателно преследване), за да се произнесе националният съд в полза на ищеца и срещу ответника, той трябва да установи не само че обвиняемият е осъществил обективният състав (*actus reus* – *виновно извършен акт*) на престъплението, но че е налице и субективният състав на намерението или морала (*mens rea* – *умисъл*) на това престъпление. Действително при граждански производства степента на доказване не е толкова стриктна, колкото в наказателните — въз основа на претегляне на вероятностите, а не отвъд основателното съмнение — но това всъщност не говори много, що се отнася до популярното схващане за вина или невинност и съответно наличието или неналичието на наказателна отговорност. Този въпрос е много ясно подчертан в особеното мнение на съдия Costa по делото *Ringvold с/у Норвегия* (№ 34964/97, 11 февруари 2003 г.). Всъщност по това дело двама съдии възприемат напълно противоположни гледища относно едни и същи откъси от решението на Върховния съд на Норвегия. Становището в

подкрепа на решението на съдия Tulkens отразява теоретичния — дори бих казал академичен — подход към въпроса за член 6 § 2 в допълнителни граждански производства, докато особеното мнение на съдия Costa е твърдо напомняне за прагматичната реалност: „На [жалбоподателя] се казва, че е оправдан за престъплението, в което е обвинен, а впоследствие му се казва (въз основа на същите обстоятелства), *че е ясно, че той е извършил престъплението* и му се разпорежда да изплати обезщетение на жертвата.“

5. Продължавам да се затруднявам да съвместя решението по дело *Ringvold* с по-късното Решение по дело *Orr c/y Норвегия* (№ 31283/04, 15 май 2008 г.). Настоящото решение по никакъв начин не облекчава това затруднение. Продължавам да смятам, че член 6 § 2 няма никакво място в гражданските производства за обезщетение, независимо дали те следват произнасянето на оправдателна присъда в наказателно производство или изобщо не е започвано наказателно производство.